Аслъэмырзэ и пщIэ лъагэр

2-нэ нап.

Зи щхьэ уназэхэр

3-нэ нап.

ЦIыху зыщI цIыху уасэ хон

3-нэ нап.

Псалъэр Налшыкщ!

4-нэ нап.

ФИФI ФЫМЫГъЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГъЭПЩКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

1924 ГЪЭ ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

№149 (24.431) ● 2022 гъэм дыгъэгъазэм (декабрым) и 15, махуэку ● Тхьэмахуэм щэ къыдокI ● И уасэр зы тумэнщ

Бахъсэн щIыналъэр нэхъ хуэхьзырт

4-нэ нап.

КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-IуэхущIапIэм къыдэритамкIэ

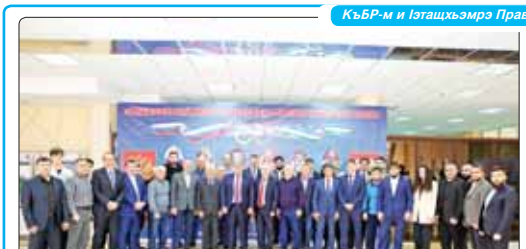

Ди щIыхьыр зыIэтхэр

КъБР-м и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбек яIущIащ республикэм и спортсмен пэрытхэмрэ абыхэм я гъэсакIуэхэмрэ. Ахэр тепсэлъыхьащ физкультурэмрэ спортымрэ ятеухуауэ щыIэ ныкъусаныгъэхэмрэ я мурадхэмрэ.

ЗЭIУЩIЭМ хэтащ КъБР-м и Парламентым и Унафэщым и къудзэ **Къардэн Мурат**, КъБР-м спортымкIэ и министр **Хьэсанэ Ислъам**, КъБР-м щIалэгъуалэхэм я IэхъуэхэмкIэ и министр **Лу Азэмэт**, КъБР-м и Парламентым физическэ культурэмкIэ, спортымрэ туризмэмкIэ и комитетым и унафэщI **Бэрэгъун Арсен**, спорт школхэм я унафэщIхэр, тренерхэр, олимп чемпионхэр, спортым и лIэужьыгъуэ зэхуэмыдэхэмкIэ Урысейм и гуп щхьэхуэм хэтхэр.

Республикэм и Iэтащхьэм жиIащ зэIущIэм хэта дэтхэнэми спортым хуищIа хэлъхьэныгъэм мыхьэнэшхуэ зэриIэр. КIуэкIуэм къыхиригъэщащ цIыхухэм я зыужьныгъэм теухуауэ лъэпкъ проектхэр къыхэзылъхьа, ахэр зи нэIэ щIэзыгъэт Президент Путин Владимир и фIыгъэкIэ ди щIыналъэми спортым епха Iэхъуэхэр зэрыщефIакIуэр. «Иужьрей илъэсищым кърибыдэу спорт Iэхъущапи Iэу 8 къыщыдэхащ ди щIыналъэм. КъыщынэмыщIауэ, пятиборьем хэтхэм папщIэ яухуэр яухыным куэд кьэнэжакъым», - жиIащ КIуэкIуэм.

Физкультурэм, спортым дихьэхэм папщIэ яухуа ФОК-хэм я фIыгъэкIэ спортсменхэм, узынишагъэм егупуэхэм я бжыгъэм хэхъуащ.

Гулъытэ хэха хуащIащ гъэсакIуэхэм я улахуэм хэгъэхъуэным. КъБР-м и Iэтащхьэм и унафэкIэ абыхэм я улахуэр егъэджакIуэхэм иратым хуэдизу яIэтащ, Апхуэдэу, 2021 - 2022 гъэхэм тренерхэм ику ит сом мин 18,5 - 26,5-рэ къахьащ. Зэхуэсым хэтахэм къыхагъэщащ гъэсакIуэхэмрэ спортсменхэмрэ я улахуэм, спортсменхэм зыIэрагъэхьа ехьулIэныгъэхэм папщIэ дыщIагъу ахьшэм хэгъэхъуэн зэрыхуейр. Абы текIуэдэнэр 2023 гъэм и бюджетым хагъэхьащ.

Спортсменхэм къыхалъхьащ Iэхъугъуэ зыбжанэ. Абыхэм ящыщщ бэнэкIэ пIэужьыгъуэхэм я центр ухуэн, щIыналъэпсо, урысейпсо зэхьэзэхуэхэм кIуэ спортсменхэм папщIэ автобус къащхун, зи узынишагъэм сэкъат иIэжэм папщIэ спорт Iэхъущапи Iэ къызэгъэпэщын зэрыхуейр. Урысейм и гуп щхьэхуэм хэтщ зи узынишагъэм сэкъат иIэ спортсмени 7, псальэм папщIэ. КIуэкIуэм апхуэдэ гупыжыр къекIуэлIаэхэм ядиIыгъащ, а Iэхъуэм хэплъэну министерствэхэм пщэрылъ яхуищIащ.

Гулъытэ хуащIащ республикэм спорт зэпеуэ нэхъыбэ щегъэкIуэкIын зэрыхуейми. Гъунэгъу щIыналъэхэм я спортсменхэр зыхэта зэпеуэ 200-м щIигъу щекIуэкIат республикэм 2021 - 2022 гъэхэм кърибыдэуи, КъБР-м и спорт-турист инфраструктурэм зыужьыныгъэшхуэ зэриIэр къыхагъэщат абыхэм. ЗэIущIэм щыжаIащ хьэщIэщрэ спортсменхэм я узынишагъэм щеIэзэ къудамэрэ хэту спорт Iэхъущапи Iэшхуэ диIэныр зэманым къызэригъэувыр.

КIуэкIуэм жиIащ къэрал, щIыналъэ программэхэр тегъэщIапIэ ящIу спортсменхэм къыхалъхьа Iэхъугъуэ псоми зэрыхэпльэнур. «Физическэ культурэмрэ спортымрэ – узынишагъэр егъэфIакIуэным и закъуэ мыхьуу, щIэблэр екIуу гъэсэныжмкIэ, къэралым зегъэужьыныжмкIэ хэкIыпIэ лъэщщ», - къыхигъэщащ Iэтащхьэм.

Спорт зэгухьэныгъэхэмрэ Iэхъущапи Iэхэмрэ я лIыкIуэхэм КъБР-м и Iэтащхьэм фIыщIэ хуащIащ, мы Iэнатlэм гулъытэшхуэ зэрыхуищIым папщIэ.

КIуэкIуэм къыхигъэщащ республикэм и спортсменхэм дзэ къалэнхэр зыгъэзащIэ куэд зэрыхэтыр, икIи ахэр дзэ Iэхъу хэхаха щекIуэкI щIыпIэм иджыпсту зэрыщыIэр. «Къэралым и щIыхьымрэ хуитныгъэмрэ екIуу яхъумэ абыхэм. Я къалэнхэр ягъэзэщIауэ узыншэу къекIуэлIэжыну си гуапэщ», - жиIащ Iэтащхьэм. Абы фIыщIэ яхуищIащ Iэхъу щхьэпэхэр къызэрагъэтам папщIэ, текIуэныгъэщIэхэмрэ ехьулIэныгъэфIэхэмкIэ ди щIыналъэм и пщIэр нэхъри яIэтыну ехьуэхьащ.

«Адыгэ псалъэм» Iэ тевдзэ

ПщIэ зыхуэтщI щIэджыкIакIуэхэ!

Дыгъэгъазэм и 23-м еух 2023 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм газетхэмрэ журналхэмрэ Iэ тедзэныр. «Адыгэ псалъэр» зыIэрыхьэну хуейхэм хъыбар фыдогъащIэ мазэ 6-м ди газетым и уасэр:

унэм ныфхуахьыну фыхуеймэ - сом 801-рэ кIэпIейкIэ 72-рэщ;

фэ езым пощтым къыщыфщтэжьынумэ - сом 728-рэ кIэпIейкIэ 64-рэщ.

Ди индексыр П 5894

Зыужьыныгъэм и IэмалыщIэхэр

УФ-м экономикэ зыужьныгъэмкIэ и министр Решетников Максимрэ «ВЭБ.РФ» инвестицэ зыужьныгъэм и къэрал корпорацэм и унафэщI Шувалов Игоррэ ирагъэкIуэкIа видеоэзэIущIэм хэтащ КъБР-м и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбек. Абы щытепсэлъыхьащ щIыналъэхэм я зэфIэкIхэм зегъэужьыныным.

ЗЭIУЩIЭМ щагъэлъэгъуащ инвестицэ проектхэм мылъкукIэ зэрызыщIагъакъуэ Iэмалыщ Iэу къэунэхуахэр. Апхуэдэ проектхэр зи нэIэ щIэт «Фабрикэм» и лэжьыгъэм теухуауэ Решетниковым жиIащ сом меларди 3 зи уасэ проектхэм папщIэ кредитыр илъэс 20-м нэблагъэкIэ инвесторхэм къратыныкIэ а Iэхъущапи Iэр дэIепыкъуэгъу зэрыхъур. «ВЭБ.РФ»-м уэзрыхьхьэ программэм нэхъри зиужьащ, иужьрей зэхъуэкIыныгъэхэм я фIыгъэкIэ. Апхуэдэу, «ВЭБ.РФ»-м сом мелард 500-м нэскIэ проектхэм защIигъэкъуэфынущ дяпэкIэ.

Корпорацэр кIэлъыплъынущ «Фабрикэм» и лэжьыгъэм, икIи унэтIыныгъэ 25-мкIэ инвестицэ проектхэм я къэпщытэныгъэр иригъэкIыкIынущ, щIэгъэкъуэн зыхуэхъунухэри къыхихынущ. Гу лъытапхъэщ «Фабрикэр» проектхэм зэрыкъуэувэну мылъкур къэрал бюджетым къызэрыхагъэкIыным. КъищынэмыщIауэ, «Городская экономика» унэтIныгъэм ипкъ иткIэ, зи инвесторыр хуитщ проект зыбжанэ кьиригъэлъэгъуэну. Абы къыдэкIуэу, езы инвесторыр Iэхъум зэрыхьихьэ и мылъкум екъэлIа хабзэхэри нэхъ вэгъэгъэ хъуащ. Къыхэгъэщыпхъэщ инвестицэ проектхэм зэрелажьыну Iэмэпсымэхэр, хамэ къэралхэм кърашын папщIэ ахъшэ зэрамытынур.

«Инвестицэм теухуауэ щIэуэ къежьар экономикэм и нобэрей щытыкIэм, санкцэхэм, щIэупщIэм къезэгъыу зэхагъэуващ. Псом хуэмыдэу ахэр кьытхуэсэбэпынущ Урысейм и щIыналъэхэм. «Фабрикэм» и зэфIэкIхэр къэтлъытэурэ, дызытехьэ илъэсым инвестицэмкIэ лэжьыгъэр дубзыхунущ», - жиIащ КIуэкIуэ Казбек.

Иджырей мардэхэм тету

«Медицинэ Iэхъущапи Iэхэр иджырей мардэхэм тету зэгъэпэщыжьын» щIыналъэ программэм хиубыдэу, Хьэцыкlыкlуэ и цIэр зэрихьэу Шэджэм кьалэм дэт щIыналъэ сымаджэщым и поликлиникэр зэрагъэпэщыж.

РАЙОНЫМ щыпсэу цIыху мин 70-м тещIыхьа унэм 1980 гъэ лъандэрэ лэжьыгъэшхуэ иращIылIатэжьым. Къапщтэмэ, поликлиникэм хэтщ сымаджэ 15-м нэс махуэкIэ щаIыгъ стационар, зи кIуэлIэгъуэу цIыху 250-м Iэхъутхьэбзэ зэмылIэужьыгъуэкIэ хуащIэфыну апхуэдэ зэфIэкI яIэщ.

Программэм ипкъ иту унащхьэр, ток кIапсэхэр, къызэрагъэпльыр, бжэ-щхьэгъубжэхэр щIэкIэ яхъужащ, уиз щIыбыр зыхуей хуагъэзащ. КъищынэмыщIауэ, сабийкэмрэ балигъхэмрэ щеIэзэну пэшхэр зэпагъэщхьэхукIащ, дохутырым щыпэплъэ пэш щхьэхуэ къызэIуахащ.

ОРВИ узыфэхэр зыпкърыту екIуалIэхэм, адрейхэр ямыцIэлэн хуэдэу, зэхэмыхьэу къеплъынущ. Лэжьыгъэ псори мы илъэсыр икIыху и кIэм нагъэсынущ.

Шэджэм къалэм дэт курыт еджапIэ №1-м спортымкIэ иджырей ут щаухуэнущ. «Сэ спортыр къыхьзох» къэрал проектым хиубыдэу ар къызэрагъэпэщынущ щIыбым хуэщIа спорт IэмэпсымэхэмкIэ, тренажёрхэмкIэ, дзэпщIэ Iэрыщ lкIэ къищIыкIа къэжьхыпIэхэмкIэ. А псомы къадэкIуэу, онлайн-чэнджэщ дэтхэнэ зыми щигъуэтын хуэдэу, утым WI-FI хупадзэнущ.

Дызытехьэ 2023 гъэм спортымкIэ апхуэдэ ут щаухуэнущ Гундэлэн, 2024 гъэм абы аргуэру 2 къыхагъэхъуэну я мурадщ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Гу-лъынтхуэ узыфэ зиIэхэр нэхъ мащIэ мэхъу

КъБР-м и Парламентым Лэжьыгъэмкlэ, социальнэ политикэмрэ узыншагъэр хъумэныжмкlэ и комитетым иригъэкIуэкIащ гу-лъынтхуэ узыфэхэмкIэ медицинэ дэIепыкъуныгъэр мардэ лъагэхэм тету Къэбэрдей-Балъкъэрым къызэрыщыIэзрагъэпэщым теухуа зэIущIэ.

АБы хэтащ КъБР-м и Парламентым и Унафэщ **Егоровэ Татьянэ**, абы и къуэдзэхэу **Къардэн Муратрэ Жанатаев Сэлимрэ**, КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я лIыкIуэу КъБР-м и Парламентымрэ суд Iэхъущапи Iэхэмрэ щыIэ **ДышэкI Мадинэ**, депутатхэр, республикэ, район сымаджэщхэм я дохутыр нэхъыщхьэхэр.

- Нобэ дызытепсэлъыхь Iэхъум мыхьэнэшхуэ иIэщ, сыту жыпIэмэ цIыхур зэрылIыкIым и процент 36,7-р зэпхар гу-лъынтхуэ узыфэхэрщ. Абы къыхэкIыу мы Iэхъум зэпымыууэ хуэфащэ гулъытэ хуэтщIын хуэйуэ къызолъытэ, - жиIащ зэIущIэр кьыщызIуихьым КъБР-м и Парламентым Лэжьыгъэмкlэ, социальнэ политикэмрэ узыншагъэр хъумэныжмкIэ и комитетым и унафэщI **Къэжэр Хъусен**.

- Сэри къыхэзгъэщыну сыхуейт гу-лъынтхуэ узыфэхэм ехьэлIауэ медицинэ дэIепыкъуныгъэр зыхуей хуэзэу къызэрэпэщыным мыхьэнэшхуэ зэриIэр. Мы Iэхъум щIыналъэ унафэщIхэми медицинэ лэжьакIуэхэми я нэIэм ткIийуэ щIэтми, сыт хуэдиз къару ирахьэлIэми, лъыр лъынтхуэхэм зэрыщызекIуэм ныкъусаныгъэ имыIэу щIыным гугъуехьэр пылъщ икIи абы и щхьэусыгъуэкIэ лIэхэм я бжыгъэр адрейхэм елытатуэ нэхъыбэщ, - къыхиригъэщащ Егоровэ Татьянэ. - Абы къыхэкIыу апхуэдэ узыфэхэр цIыхум и узыншагъэм зэран зэрыхуэмыхъунум псори кьэлъытауэ бгъэдыхьэпхэщ. Къыхэгъэщын хуейуэ къыщIэкIынущ, ди республикэм иужьрей зэманым нэхъ мащIэ хъуэу зэрыхуежьар гу-лъынтхуэ узыфэхэм иIыкIхэр. Ар, щэч хэмылъу, и фIыгъэщ узыншагъэр къызэращытэ Iэмалхэм зэпымыууэ зэрызрагъэужьыным, медицинэ дэIепыкъуныгъэр зэрызрагъэфIакIуэм. Абдеж дыкъыщыщэтеувыIэ хъунукъым икIи ди екъулIэныгъэхэм зэрыхэдгъэхъуэнум иужь дитын хуейщ. Мы зэIущIэм медицинэм и лэжьакIуэхэри, депутатхэри, къулыкъущIапIэхэм я лIыкIуэхэри зэрыхэтым и мыхьэнэр нэхъыбэ ищIу къызолъытэ, гугъуехьу щыIэхэм лъэныкъуэ псомкIи дыкъыщеплъыну Iэмалыф lкъыдетри.

КъБР-м узыншагъэр хъумэныжмкIэ и министр **Къалэбатэ Рустам** жиIащ республикэм гу-лъынтхуэ хирургиемкIэ медицинэ дэIепыкъуныгъэ пльщ Iэхъущапи пIым зэрыщагъуэтыр - Республикэ клиникэ сымаджэщым, Кардиологие диспансерым, Диагностикэ центрым, Къалэн куэд щызэфIагъэкI район сымаджэщым.

- 2022 гъэм и мазэ 11-м кьрибыдэу, республикэм и медицинэ Iэхъущапи Iэхэм технологие лъагэр и лъабжьэу операцэ 1026-рэ щрагъэкIуэкIащ гу-лъынтхуэ узыфэхэм ехьэлIауэ. Апхуэдэуи фIэкIыпIэ зимыIэ медицинэ страховании ипкъ иткIэ ират дэIепыкъуныгъэр мы гъэм нэхъыбэ хъуащ, гукъуэпс лъынтхуэр зэрызэрахъуэкI операцэхэри ящI, - жиIащ министрым. - ЦIыхум илажьэм - елъытауэ, хуей хъумэ, федеральнэ клиникэхэм догъакIуэ. Санавиацэкlэ дыззрыт илъэсым Астрахань сымаджэхэр бгъуэ едгъэшащ. Гу-лъынтхуэ узыфэхэр зиIэхэм асыхьэту зэрадэIэпыкъу Iэмалхэм теухуауэ Кардиологие сымаджэщым я Iэзэгъэм щыхагъэхъэну Iэмал яIэщ Налшык къалэ окружным и поликлиникэхэм, районхэ сымаджэщхэм нэхъыщхьэхэмрэ дэIепыкъуэгъу псынщIэмрэ я медицинэ лэжьакIуэхэм. КъищынэмыщIауэ, лъынтхуэхэр операцэ зэращIым хуэгъэзауэ федеральнэ клиникэхэм я IэщагъэлI нэхъыфI дыдэхэм я зэфIэкIым зэрызыхэдгъэгъуазэ Iэхъуэхэм пыдощ.

ЗэIущIэм я Iэхъу еплъыкIэ къыщагъэлъэгъуащ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым и Медицинэ факультетым сымаджэщ хирургиемкIэ и кафедрэм и унафэщI, профессор **Аслъэн Ахьмэд**, Кардиологие сымаджэщым и дохутыр нэхъыщхьэ **Дохъушокъуэ Гермэн**, Республикэ клиникэ сымаджэщым и щIыналъэ лъэнтхуэ центрым и унафэщI **Къуажей Заурбэч**.

Къэжэр Хъусен зэIущIэм кьыщыпсэлъэхэм фIыщIэ яхуищIри, кьаIэта Iэхъум ехьэлIауэ зэлэжьыпхъэхэр КъБР-м и Правительствэм, КъБР-м Узыншагъэр хъумэныжмкIэ и министерствэм зэрырагъэхьынри дыщIигъуащ.

БАГЪЭТЫР Луизэ.

Хэкупсэ гъэсэныгъэ

Къэралым и къэкIуэнур зэлъытар абы къыщIэхъуэ щIэблэр арауэ щыщIиткIэ, гулъытэшхуэ хуэщIыпхъэщ сабийхэмрэ ныбжьыщIэхэмрэ хэкупсэу, щIэныгъэм хуэпабгьэу, псэукIэ узыншэм и телъхьэу къэгъэтэджьыным. А Iэхъугъуэхэм ящыщ дэтхэнэми мыхьэнэшхуэ щрат ди республикэм и еджапIэхэм, нэгъуэщI сабий Iэхъущапи Iэхэм. Щапхъэу бгъэлъагъуэ хъунухэм ящыщщ апхуэдэ лэжьыгъэ зэмылIужьыгъуэфI куэд щIэх-щIэхыурэ къыщызэрагъэпэщ Къэхъун къуажэм дэт курыт школ №2-р.

ЕДЖАПIЭМ екIуалIэ ныбжьыщIэхэр хэкупсэу гъэсэным хуэунэтIа лэжьыгъэ дапщащи дезыгъэкIуэкIэм ящыщщ «КъэлъыхьуэныгъэI» школ клубым и унафэщI, тхыдэ щIэныгъэхэмкIэ кандидат Шыбзыхъуэ Хьамсинэ. Тхыдэмкlэ егъэджакIуэ цIэрыIуэм школым иджыблагъэ кьыщыщIэзэригъэпэщащ «ЛIыхъужьхэр ди гъэзэжу» фIэщыгъэ зиIэ зэIущIэ екIур. Абы жыджэру хэтащ Хьамсинэ зи пашэ клубым екIуалIэ ныбжьыщIэхэр, езанэ классым щIэс щIыкIуэр. ЗэIущIэм и хьэщIэ лъапIэхэт егъэджэныгъэмкlэ щIыпIэ Iэнатlэм и IэщагъэлIэхэр, хабзэхьумэ Iэнатlэм и ветеринэхэр, егъэджакIуэхэр, нэгъуэщIхэри. Iэхъур нублэн ипэ абыхэм удз гъэгъахэр тралъхьащ Хэку зэрэушхуэм хэкIуэдахэм я фэеплъу жьлэм дэтым.

Школакlуэхэр тепсэлъыхьащ Хэку зэуэшхуэм и лъэхъэнэм ди лъахэгъуэм ящыщ куэдым лIыгъэрэ хахуагъэрэ къаззрыкъуэкIам, ТекIуэныгъэ иным ахэр я псэ емыблэжу зэрыщIэзэуам. КъынэмыщIауэ, псальэмакъ щхьэхуэ трауухуащ ди къэралым Донбассыр хъумэныжмкIэ Украинэм щригъэкIуэкI дзэ операцэ хэхам къэхъундэс щIалэхэм ящыщ куэд зэрыхэтым. ЛIыгъэ гъэунэхуIэ ихуа я кьуажэгъуэхэм яхуэгъэзауэ ныбжьыщIэхэм псальэ дахэ куэд жаIащ, ахэр щIэблэм я щапхъэу зэрыщыгъыр къыхагъэщу.

Iэхъум жыджэру хэтащ тхыдэр школым щезыгъэдж Шыбзыхьэу Инал. Абы зэIущIэм къежьэлIахэм папщIэ игъэхьэзыращ къикIуа тхыдэ гъуэгуанэм кьриубыдэу ди къэралыр зыхэта зэпэщIэувэныгъэхэм, абыхэм цIыхубзэр Хэкум и къыщхьэщыжакIуэ нэсу сыт щыгъуи къызэрыщыувам теухуа видео гъэлъэгъуэныгъэ хьэлэмэт. Куэдым гунэс ящыхъуащ егъэджакIуэ щIалэм утыку ирихьа лэжьыгъэр. ЕджапIэм и унафэщI Джатокъуэ Риммэ къызэрыхигъэщамкIэ, хабзэ зэрыхъуащи, егъэджакIуэ ныбжьыщIэхэр я Iэху бгъэдыхьэкIэкIэ ядопльэй зэфIэкI льагэ къэзыгъэлъагъуэу зи Iэнатlэр езыхьэкI нэхъыжьхэм. Апхуэдэущ лэжьыгъэр зэрырихьэкIыр егъэджакIуэхэм-гъэсакIуэхэм Iэнатlэм пэрыхьагъащIэ Инали.

ЗэIущIэм щыIуащ Хэкум, мамырыгъэм, лIыгъэмрэ хахуагъэмрэ ятеухуа уэрэдхэр, усэхэр, теплъэгъуэ зэмылIужьыгъуэхэр утыку кьрахьащ. А псори фIыщIэ ящIу, хьэщIэхэм лэжьыгъэр къыззыгъэпэщахэми, абы хэта егъэджакIуэхэми ныбжьыщIэхэми, апхуэдэу школым и унафэщIхэми псальэ гуапэкIэ зыхуагъэзащ. Хабзэхъумэ Iэнатlэм и ветеран Къудей Лилэ и псальэм къыхигъэщащ Къэхъун къуажэм и еджапIэхэм хэкупсэ гъэсэныгъэ лэжьыгъэ-гъэсэныгъэ Iэнатlэм пэрыхьагъащIэ Инали.

ЗэIущIэм щыIуащ Хэкум, мамырыгъэм, лIыгъэмрэ хахуагъэмрэ ятеухуа уэрэдхэр, усэхэр, теплъэгъуэ зэмылIужьыгъуэхэр утыку кьрахьащ. А псори фIыщIэ ящIу, хьэщIэхэм лэжьыгъэр къыззыгъэпэщахэми, абы хэта егъэджакIуэхэми ныбжьыщIэхэми, апхуэдэу школым и унафэщIхэми псальэ гуапэкIэ зыхуагъэзащ. Хабзэхъумэ Iэнатlэм и ветеран Къудей Лилэ и псальэм къыхигъэщащ Къэхъун къуажэм и еджапIэхэм хэкупсэ гъэсэныгъэ лэжьыгъэ-гъэсэныгъэ Iэнатlэм пэрыхьагъащIэ Инали.

Зэхуэсым и кIэухыу «СССР-р илъэси 100 ирокъу» дамыгъэ пIалэр иратащ школым и унафэщI Джатокъуэ Риммэрэ егъэджакIуэхэм ящыщ зыбжанэмрэ, щIэблэр хэкупсэу гъэсэным хуащI хэлъхьэныгъэ иным папщIэ.

КЪАРДЭН Маритэ.

● КЪБР-м и Парламентым

Экономикэм и нобэрей зыужьыкІэр

КЪБР-м и Парламентым и Унафэщым и къуэдзэ Къардэн Мурат иджыблагъэ иригъэкІуэкІа зэІущІэм республикэм законхэр къыдэзыгъэкІ и органым и Президиумым хэтхэр щыхэплъащ Іуэху зэмыліужьыгъуэу тІощым нэблагъэм. Абы хэтахэр Къэбардей-Балъкъарым бжыгъэхэр зи лъабжьэ и экономикэм и нобэрей щытыкІэмрэ зегъэужьныкІэ щыІэ Іэмалхэмрэ тепсэлъыхьащ Правительствэм хухаха зэманым хиубыдэу.

КЪБР-м бжыгъэхэр зи лъабжьэ зыужьныгъэмкІэ и министрым и къуэдзэ Бозий Аскэр и докладым зэрыщыжиІамкІэ, республикэм бжыгъэхэр зи лъабжьэ и экономикэм и зыужьныгъэр мы зэманым пыщІащІ ди щІыналъэм щагъэзэащІэ проект нэхъ инхэм ящыщу зыбжанэм.

Республикэм щызэпрагъэуцащІ цІыхухэм ядэІэпыкъун папщІэ ягъэува «122» номер хэхар къэгъэсэбэпныр. Ар къагъэсэбэпу зэрыщІадзэрэ блэкІа илъэситІым наІуэ къэхъущ кроновирус уз зэрыцІалэм зэрызиубгъун пыщІауэ цІыхухэм чэнджэщхэр етыныжкІэ, Луганск ЦІыхубэ Республикэм, Донецк ЦІыхубэ Республикэм щыщу ІэмалынышагъэкІэ я щІыналъэм кьиІахэм зэхъуэфащэ хъыбархэр егъэщІэныжкІэ а системэм мыхьэнэшхэу зэриІэр. Иджыпсту а номер хэхар чэнджэщхэр ират мобилизацэм пыщІауэ къэпсалъэ цІыхухэм.

Министрествэмрэ ар зыпыщІа Іуэхущ Іапіэхэмрэ 2022 гъэм зэфІагъэкІащ «Информацэм и инфраструктурэ» федеральнэ проектым ипкъ иткІэ еджапІэкэр информацэм и сеть зэгутхэм пыщІэнкІэ.

2019 гъэм щегъэжьауэ 2021 гъэм нэсыкъ КЪБР-м социальнэ мыхьэнэшхэу зиІэ и Іуэхущ Іапіэ 180-м щигъу интернетым пащІащ связым и оптоволокно кІапсэхэмкІэ. Абы теухуауэ Бозий Аскэр и къыхэгъащхьэкуІащ сабийжэ зэранигъэ зыпылъ ресурсхэм имыхьэнымкІэ ар зэрыхэкІыпІэ тэмэмыр. Абы къыдэкІуэу еджакІуэхэм Іэмал яІэщ я щІэныгъэм хагъэхъуэным хуэгъэзащІэ интернетыр зыубгъуауэ къаГъэсэбэпыпІ.

2023 гъэм министерствэри абы къыпыщІа зыужьфащэ Іуэхущ Іапіэхэри хэхауэ егугъуныщ республикэм и сайт сахэр а сетым пыщІэным.

Иджыпсту аджапІэхэм зыубгъуауэ къыщІагъэсэбэп «07. Егъэджэныгъэ» платформэр. Адрей псоми къадэкІуэу абы Іэмал кьет еджакІуэхэм я дневникхэр зэратым адэзанэхэр кІэлъыплъынымкІэ.

Иджыпсту Іэщ Іагъэлъхэр ёогупсыс жылагъуэхэр къэралым щагъэзащІэ федеральнэ проектэм нэхъ зыубгъуауэ кьыззщІегъэубыдэным. Абы и лъэныкъуэкІэ министерствэм пэжыгъэшхуэу ирегъэкІуэкІ туризмэм и щІыналъэ нэхъ пхыдзахэр, абыхэм щыІэ жылагъуэ мыинхэр связым и Іэмалхэмкіэ тэмэму кьызэрэзэпщынымкІэ. Иджыпсту республикэм и кьалащхьэм связым зегъэубгъуныжкІэ гугъуэхэ пыухыкІэхэр щыІэщ. икІи ахэр псом япэу зэлъытар абонентхэм я бжыгъэм псынщІэу зэрыхэхъуэр икІи интернетым и сетхэр апхуэдэ лэжьыгъэм и зэманым зэрыхуамыгъэхьэзыфырыщ. Дауэ мыхъуми, мы лэжьыгъэр зэпымыуэу япэкІэ мэкІуэтэ икІи сетхэр кьагъэщІэрэщІэж, связым и чэщанэщІэкэр яГъэув.

КЪБР-м бжыгъэхэр зи лъабжьэ зыужьныгъэмкІэ и министерствэм, Налшык къалэм и щІыналъэ администрацэм, связым и операторэм 2022 гъэм зэщІыгъуу лэжьыгъэшхуэ зэфІагъэкІащ «Уафэ къащІхъуэ» муниципальнэ программэр гъэзэщІыным хуэунэтІащ.

ДокладзыщІам зэрыжиІамкІэ, къэрал властым и органхэр щІыхуэм зэрапыщІагъэрэфІэкІуэныжкІэ сэбэпышхуэ хъуащ «ЦІыхухэм зэрапыщІа платформэ» проектым республикэр псынщІэу зэрыжэзэгъар. Дызэрыт илъэсым и закъуэ а системэмкІэ унафэщІ органхэм зыкъыхуагъэзащІ цІыху мин 12-м щигъуэм.

Бозий Аскэр апхуэдэу къытеувыщащ Къэбардей-Балъкъэр Республикэм индустриально-технологическэ парк щызэтегъуэвэным пыщІа Іуэхухэм. А проектым и инвестор нэхъыщхьэщ «Кавказ.РФ» акционер зэгурыкІуэныгъэр. Правительствэм мы Іуэхур гъэхъыным елэжьыну гуп кьызэрыгъэпэщащ. Паркыр Бэрбэч Хь. М. и щІэр зезыхьэ Къэбардей-Балъкъэр къэралуниверситетым щызэтрагъэувэнущ икІи ар иудвейий щІэныгъэ-технологическэ инфраструктурэ лъэщ зиІэ комплекс хъун хуейщ.

Егъэджэныгъэм бжыгъэхэр зи лъабжьэ иджырей Іуэхухэр кьыщыгъэсэбэпыным пыщІауэ зэпымыуэ Іэнатіэ езыхэм кьызэрагъэпэщащ. Іэщ Іагъэлъхэм сабийжэр щыгъуазэ ящІ сетым зэрыщІалажьэ щІыкІэм, кибернетикэм и Іэнатіэм шынагъэншагъэ кьызэрыщыщэрагъэпэщынур.

КЪБР-м и Парламентым Промышленностымкіэ, транспортымкіэ, связымкіэ, Іуэгуу хозяйствэмкіэ и комитетым и унафэщІ Байдаев Сэлихь хэхауэ тепсэлъыхьащ мы Іэнатіэм и нобэрей екъуІэныгъэхэр республикэм иц нэхъыжьхэми кьагъэсэбэпыфын папщІэ Іэмалу щІэр кьызэщІэгъэуІуэным зэрыхуейм. Апхуэдэу абы депутатхэмрэ связым и Іэнатіэм и кІыну Іуэху нэхъыщхьэхэм.

Докладым иужькІэ кьыщыпсалъэм депутатхэм зэпкърахащ министерствэм иригъэкІуэкІ нэгъуущІ Іуэхуэрэ. КъащІтэмэ, КЪБР-м и Парламентым и Унафэщым и къуэдзэ Жанатаев Сэлим щІэупщІащ Іэнатіэр мы зэманым Іащіа гъэлІэхэмкІэ кьызэрызэгъэпэщам.

Бозий Аскэр зэІущІэм хэтахэр щыгъуазэ ищІащ республикэм Гупсысэ зиІэ ІэмэпсымэхэмкІэ институт кьызэрыщыщэрагъэпэщам. Апхуэдэу Пъэндзэм Кавказ Ищхъэрэ къэрал институтым гъэкІуэкІ туризмэм и щІыналъэ нэхъ пхыдзахэр, абыхэм щыІэ жылагъуэ мыинхэр связым и Іэмалхэмкіэ тэмэму кьызэрэзэпщынымкІэ. Иджыпсту республикэм и кьалащхьэм связым зегъэубгъуныжкІэ гугъуэхэ пыухыкІэхэр щыІэщ. икІи ахэр псом япэу зэлъытар абонентхэм я бжыгъэм псынщІэу зэрыхэхъуэр икІи интернетым и сетхэр апхуэдэ лэжьыгъэм и зэманым зэрыхуамыгъэхьэзыфырыщ. Дауэ мыхъуми, мы лэжьыгъэр зэпымыуэу япэкІэ мэкІуэтэ икІи сетхэр кьагъэщІэрэщІэж, связым и чэщанэщІэкэр яГъэув.

КЪБР-м бжыгъэхэр зи лъабжьэ зыужьныгъэмкІэ и министерствэм, Налшык къалэм и щІыналъэ администрацэм, связым и операторэм 2022 гъэм зэщІыгъуу лэжьыгъэшхуэ зэфІагъэкІащ «Уафэ къащІхъуэ» муниципальнэ программэр гъэзэщІыным хуэунэтІащ.

ДокладзыщІам зэрыжиІамкІэ, къэрал властым и органхэр щІыхуэм зэрапыщІагъэрэфІэкІуэныжкІэ сэбэпышхуэ хъуащ «ЦІыхухэм зэрапыщІа платформэ» проектым республикэр псынщІэу зэрыжэзэгъар. Дызэрыт илъэсым и закъуэ а системэмкІэ унафэщІ органхэм зыкъыхуагъэзащІ цІыху мин 12-м щигъуэм.

Бозий Аскэр апхуэдэу къытеувыщащ Къэбардей-Балъкъэр Республикэм индустриально-технологическэ парк щызэтегъуэвэным пыщІа Іуэхухэм. А проектым и инвестор нэхъыщхьэщ «Кавказ.РФ» акционер зэгурыкІуэныгъэр. Правительствэм мы Іуэхур къыгъэкІыным елэжьыну гуп кьызэрыгъэпэщащ. Паркыр Бэрбэч Хь. М. и щІэр зезыхьэ Къэбардей-Балъкъэр къэралуниверситетым щызэтрагъэувэнущ икІи ар иудвейий щІэныгъэ-технологическэ инфраструктурэ лъэщ зиІэ комплекс хъун хуейщ.

Егъэджэныгъэм бжыгъэхэр зи лъабжьэ иджырей Іуэхухэр щыгъуазэ ящІ сетым зэрыщІалажьэ щІыкІэм, кибернетикэм и Іэнатіэм шынагъэншагъэ кьызэрыщыщэрагъэпэщынур.

КЪБР-м и Парламентым Промышленностымкіэ, транспортымкіэ, связымкіэ, Іуэгуу хозяйствэмкіэ и комитетым и унафэщІ Байдаев Сэлихь хэхауэ тепсэлъыхьащ мы Іэнатіэм и нобэрей екъуІэныгъэхэр республикэм иц нэхъыжьхэми кьагъэсэбэпыфын папщІэ Іэмалу щІэр кьызэщІэгъэуІуэным зэрыхуейм. Апхуэдэу абы депутатхэмрэ связым и Іэнатіэм и кІыну Іуэху нэхъыщхьэхэм.

Докладым иужькІэ кьыщыпсалъэм депутатхэм зэпкърахащ министерствэм иригъэкІуэкІ нэгъуущІ Іуэхуэрэ. КъащІтэмэ, КЪБР-м и Парламентым и Унафэщым и къуэдзэ Жанатаев Сэлим щІэупщІащ Іэнатіэр мы зэманым Іащіа гъэлІэхэмкІэ кьызэрызэгъэпэщам.

Бозий Аскэр зэІущІэм хэтахэр щыгъуазэ ищІащ республикэм Гупсысэ зиІэ ІэмэпсымэхэмкІэ институт кьызэрыщыщэрагъэпэщам. Апхуэдэу Пъэндзэм Кавказ Ищхъэрэ къэрал институтым гъэкІуэкІ туризмэм и щІыналъэ нэхъ пхыдзахэр, абыхэм щыІэ жылагъуэ мыинхэр связым и Іэмалхэмкіэ тэмэму кьызэрэзэпщынымкІэ. Иджыпсту республикэм и кьалащхьэм связым зегъэубгъуныжкІэ гугъуэхэ пыухыкІэхэр щыІэщ. икІи ахэр псом япэу зэлъытар абонентхэм я бжыгъэм псынщІэу зэрыхэхъуэр.

Ведомствэр апхуэдэ Іуэхухэр дагъэкІа зэрыхьунымрэ йогупсыс икІи а Іэнатіэм пэрытхэм я щІэныгъэм зэпымыуэ хэгъэхъуэным йолэжь. А Іуэхухэм хиубыдэу 2022 гъэм кьызэрагъэпэщащ къэрал, муниципальнэ кьулыкъущІхэм я щІэныгъэр Урысейм щІыхубэ хозяйствэмкІэ и академиемрэ хэрал кьулыкъущІэ и школ нэхъыщхьэу УФ-м и Президентым и деж щыІэм щегъэджэнэр.

КЪБР-м и Парламентым Егъэджэныгъэмкіэ, щІэныгъэмкІэ, щІалэгъуалэм я Іуэхухэмкіэ и комитетым и унафэщІ Емуз Нинэ кьызэрыгъэхэм гу лъаригъэтащ республикэр къэралым и щІыналъэхэм ящыщу «Яндексым и академиемк и лицей» проектым нэхъ пасэу хэхуахэм зэращыщым икІи абы хиубыдэу щІэупщІащ интернетымкІэ Іэщ Іагъэлъу Къэбардей-Балъкъэрым щыІэхэр зыхуэдизым.

Доклад зыщІам зэрыжиІамкІэ, информацэ технологиехэм япыщІауэ лажьэхэмрэ абы и Іэныкъуэкіэ зэрыпсэун Іэнатіэ езыхэм кьызэрагъэпэщащэуэ зезыхьэхэмрэ я бжыгъэр щІыкІу мини 10-м щІегъу.

КЪБР-м и Парламентым Физкультурэмкіэ, спортымкіэ, туризмэмкіэ и комитетым и унафэщІ Бэрэгъун Арсен депутатхэм ягу кьыгъэкІыжащ «Нартэнэ ауэ» экологие парк кьыр нобэр кьызэдэсым связым и Іэмалхэмкіэ кьызэрызэмыгъэпэщар, абы кьыхэкІыу туристхэм я Іуэхур тэмэму дэгъэкІа зэрымыхъур. Абы и ягуэу министрым и къуэдзэм жиІащ мы Іуэхум связым и Іэщ Іагъэлъхэр илъэсрэ ныкъуэкІэ зэрелажьар, а щІыналъэм щорджкъ щхьэхуэ зэрыщІагъэувар икІи ар зыхуеину Іэмэпсымэхэмкіэ илъэсыщІэр кьэмыс щыкІэ кьызэрызэрагъэпэщынур.

КЪБР-м и Парламентым Промышленностымкіэ, транспортымкіэ, связымкіэ, Іуэгуу хозяйствэмкіэ и комитетым и унафэщІ Байдаев Сэлихь хэхауэ тепсэлъыхьащ мы Іэнатіэм и нобэрей екъуІэныгъэхэр республикэм иц нэхъыжьхэми кьагъэсэбэпыфын папщІэ Іэмалу щІэр кьызэщІэгъэуІуэным зэрыхуейм. Апхуэдэу абы депутатхэмрэ связым и Іэнатіэм и кІыну Іуэху нэхъыщхьэхэм.

Докладым иужькІэ кьыщыпсалъэм депутатхэм зэпкърахащ министерствэм иригъэкІуэкІ нэгъуущІ Іуэхуэрэ. КъащІтэмэ, КЪБР-м и Парламентым и Унафэщым и къуэдзэ Жанатаев Сэлим щІэупщІащ Іэнатіэр мы зэманым Іащіа гъэлІэхэмкІэ кьызэрызэгъэпэщам.

ЗэІущІэм и кІэухым Къардэн Мурат кьытригъэзэжри аргуэру жиІащ бжыгъэхэр зи лъабжьэ зыужьныгъэр щІэгъэхуэбжьэныжкІэ нэгъуущІ щІыналъэхэм щыІэ лэжьакІэ зыхуэдизыр. Абы и щІэныгъэ-технологическэ инфраструктурэ лъэщ зиІэ комплекс хъун хуейщ.

Президиумым хэтхэм кьащтащ КЪБР-м и Парламентым и зэ чэзу зэІущІэр дыгъэгъазэм и 22-м зэхуэгъэсым техуэуа унафэр.

КЪБР-м и Парламентым и пресс-Іуэхущ Іапіэ.

Аслъэмырзэ и пщІэ лъагэр

Къэбэрдей-Балъкъэрым къэралыгъуэ зэригъэтрэ къыкІуа илъэси 100 гъэзэгуанэм нэхъ Іупщіу къыхэбелджыныкІ къэхъуькъащІэ нэхъыщхьэхэр щымыІэу зи зэгу щІэкІа ди лъэхэгъуэхэм ящыщу куэд щыІэжкъым. Апхуэдэт адыгэ лъэпкъым и къуэпажэхэм ящыщу зи гъащІэр зыхьа, къэралгъо мыхьэнэ зиІэ щІэныгъэлІэ Іуэхущ Іапіэ щІэупщІуэхэм я унафэщІу щыта, республикэм и жылагъуэ Іуэхуэхэм хуэжыджэру псэуа Джэдгъэф Аслъэмырзэ Исуф и къуэр (1922 - 2020).

И АКЪЫЛЫР бзыгъэу, и псалъэм пщІэ иІэу, и нэмысрэ и щІыхьрэ иІыгъыжу илъэси 100-м нэс къэзыгъэщІа Аслъэмырзэ щІэзлІэхэм щапхъэ яхуэхъуу щыта нэхъжьыфІэхэм хальытэ ноби. Іуэхутэуэфі куэдкІэ гъэнщІа гъэщІа купщІафІэ ирихьэкІащ абы. Республикэм и тхыдэ гъуэгуанэр нэрыльагъу щыхъуам и мызакъуэу, Іуэхугъуэ хэущем жыджэру хэтащ езы Аслъэмырзэ и унагъэр, ди щІыналъэр- гъэзфІэкІуэным, зегъэужьным, я зэфІэкІи, къаруи, щІэныгъэ ирахьлІэу.

Джэдгъэфэ Бахъсэн районым хыхьэ Зеикъуэ кьуажэм 1922 гъэм и дыгъэгъазэ мазэм къыщалъхуащ. Адыгэ хабзэр, пщІэ, нэмысыр щызекІуэрт Аслъэмырзэ и адаанэ Исуфрэ ФІыщІэрэ яухуа унагъуэм. Ахэр ящыщт кьуажэм пщІэ щызиІэхэм. ФІыщІэ дэрбэзэ Іэзэти, и нэр зытелІа фэмпльэгъуэр мастэнэм кьыфІихьыфыт. Исуфти, адыгэ шхыныгъуэхэм абы хуэдэу хуэІэкІуэльакІуэ адыгэлІ гъуэтыгъуейт. Абы ипщэфІа лъэпкъ шхыныгъуэхэм щыщ Іуамыгъэхуауэ ди щІыналъэм зы хъэщІэ лъэпІи щрамыгъэжьэжьаи ярейт, апхуэдэу пщафІэ Іэзэти. ЗэрыжаІэжьамкІэ, Исуф мызэмытІуэ щІытхъушхуэ хужаІащ Киров, Сталин, Ворошилов, Іуэрыгъэ ящІ, адыгэ щІыналъэм ехьа нэгъуущІ хьэщІэ лъапІэхэми.

Аслъэмырзэ игу къиГъэІыжу зэрыщІтамкІэ, Исуф бынымяжриІэрейт: «Сэ мылъкушхуэ къыфхуэзгъэнэфынукъым: колхоз псэуКІэм апхуэдэ Іэмал хьыгъыркъым. Мылъкур уэсэпсц. Абы и пэ кьыт Іуэхугъуэхэм ящыщщ, япэрауэ, фи псальэм зи фемыпщІыжьныр, етІуанэрауэ, Іэмал зэриІэкІэ щІыхуэ зэи фымытынкір икІи къэвмштэнкір, ещанэрауэ, фи къурумр фи акъылымрэ къамыхьа зэвмыхьэІнкір». Зэрыбыным я ягъэм пищэрт адэм и псальэм: «Зыми ищІэркъым кьыхуиуха гъащІэр зыхуэдизыр. КъэбГаныльужьыр зыхуэдэм ухуелІыжьыкъуэр упсэун хуейщ, кьыпщІэхъуэ щІэлЗэм я

щхьэр щІрахьэхьн гуэр кьыпІэщІэмыщІэным ухущІэкъуу».

Апхуэдэ адэ-анэ акъылфІэхэр зи щапхъэу къэтэдж щІалэщІэр захуагъэмрэ пэжыгъэмрэ дапщэщи и телъхьэт. Ар зыщІэс еджанІэм, зыхэс гупым зэныкъуэкъу гуэр кьыщыхъумэ, хеящІэу яІэр Аслъэмырзэт. ГъащІэр тІэу пкІэгъуэ зыхуэмыхъу зи щІалэгъуэ гупым я ныбжьыр илъэс 17 - 18-м нэсауэ арат, Хэку зауэшхуэр кьыщыхъеІэм щыІуэ. 10-нэ классым кьыщІэкІ щІалэгъуалэм, щхьэж зэрыкуагъэфащэкІэ, Іэщ Іагъэ зэмылІэужьыгъуэхэм щыхуарагъаджа курс кІэщІхэр кьарагъэухащ, иужькІэ фронтым кІуа балигъэр зыІуКІа Іэнатіэхэм ахэр Іуагъэшащ. Аслъэмырзэ егъэджэныгъэм зритащ. Абы лэжьэн щІыщІ- дзащ Къызбрун Ешанэм дэта курыт школым.

Бийр ди республикэм ирахужа нэужь, Аслъэмырзэ псэ къабзэу ирихьэкІащ дзыхь кьыхуащІ дэтхэнэ Іэнатіэр. Адрейхэм щапхъэ яхуэхъуу, абы зэфІэкІкІыу бгъэдэлъыр ирихьэлІэрт бийм зэхихьэта хозяйствэр зэман кІэщІым кьрифыбдэу зэфІэгъэувэжыным. Ар щхьэхрабгъу имыІэу япэщІэувэрт колхоз мылъкум «Іэ фІейкІэ» хэІэбэ Іэтхэнэмэ. Пажьгъэ, жауэплныгъэ ин зыхэлъу гу зылъата щІалэ жаныр 1944 гъэм хагъэхьащ Тырныауэ дэт вольфрам-молибден комбинатыр ззэыГъэнэщыжьмэ яГъакІуэ лэжьакІуэ гупым. Пъэхэзанэ хьэпІэт, пхъашэт. Лэжьакіуэхэр шхынкІи псэуПІкІи тэмэму кьызэгъэпэщатэкъыми, захуагъэмрэ пэжыгъэмрэ дапщэщи я телъхьэ щІалэщІэр утыку ихьащ. Куэд дэмыкІыу лэжьакІуэхэм я Іуэхур нэхъ ефІэкІуэуэ щытащ.

ЦІыхухэм я Іуэхур апхуэдэу дигъэкІыу, іужьыгъэр нэхъыфІу кьызэгъэпэща хъынымкІэ лъэкІ кьимыгъанэу и Іэнатіэм пэрытащ щІалэгъуалэр. Комбинатыр зэгъэпэщыжьным епха Іуэхугъуэ нэхъыщхьэхэм ящыщ куэд дзыхь зыхуащІ щІалэхэм ящыщ Аслъэмырзэ мурад ящІащ, зэрыплажьэм хуэдэу- рэ, курыт щІэныгъэ зэриІэм щыхьэт техъуэ тхьилъ зэрегъэпэщыжьыну икІи пщыхьэщхьэрыдежж школым щІэтІысхьэри, ар 1948 гъэм фІы дыдэу кьиухьжащ. Зэригугъэм хуэдэу, Джэдгъэфым и тхьилъэр игъэхьащ Дзауджикау кьалэм (арат абы щыгъуэ Владикавказ зэреджэр) дэт Кавказ Ищхъэрэ бгы-металлургие институтым икІи абы и студент хуящІ.

Студент илъэсхэр купщІафІэу, кьэлэмэту, щызу ирихьэкІащ Аслъэмырзэ. Дапщэщи хуэдэу, ар гупым я пашэт, я гупсэт. Псы хуэлъа кьэкІыгъэм псыІагъэр зэрызыщІафыкІ хуэдэу, Аслъэмырзэ и ныкъуэкІэ Аслъэмырзэ зэрыщІадзащ Къызбрун Ешанэм дэта курыт школым.

Ар ди республикэм ирахужа нэужь, Аслъэмырзэ псэ къабзэу ирихьэкІащ дзыхь кьыхуащІ дэтхэнэ Іэнатіэр. Адрейхэм щапхъэ яхуэхъуу, абы зэфІэкІкІыу бгъэдэлъыр ирихьэлІэрт бийм зэхихьэта хозяйствэр зэман кІэщІым кьрифыбдэу зэфІэгъэувэжыным. Ар щхьэхрабгъу имыІэу япэщІэувэрт колхоз мылъкум «Іэ фІейкІэ» хэІэбэ Іэтхэнэмэ. Пажьгъэ, жауэплныгъэ ин зыхэлъу гу зылъата щІалэ жаныр 1944 гъэм хагъэхьащ Тырныауэ дэт вольфрам-молибден комбинатыр зэзыГъэнэщыжьмэ яГъакІуэ лэжьакІуэхэм.

Пъэхэзанэ хьэпІэт, пхъашэт. Лэжьакіуэхэр шхынкІи псэуПІкІи тэмэму кьызэгъэпэщатэкъыми, захуагъэмрэ пэжыгъэмрэ дапщэщи я телъхьэ щІалэщІэр утыку ихьащ. Куэд дэмыкІыу лэжьакІуэхэм я Іуэхур нэхъ ефІэкІуэуэ щытащ.

Ар кьалэнэр зэрыщІэлъ, гурэ псэкІэ зэрырахьэкІым пащІэ, УФ-м и МВД-м Связымкіэ и кьулыкъуэ кьызэгъэпэщэжа махуэм и щІыкІэ ведомствэм и щІыкІэ, фІыщІэ тхьилъэр ирагащ кьыхэжаныкІа лэжьакІуэхэмрэ ветеранхэмрэ.

БАХЪСЭН Ланэ.

КъыхэжаныкІахэр

КЪБР-м щыІэ МВД-м щекІуэкІащ Урысей МВД-м Связымкіэ и кьулыкъуэ къыщыдэзрагъэпэща махуэм теухуа Іуэху гуапэ.

КЪЭРАЛ ЫКІЭ Іуэхуэмкіэ министру КЪБР-м щыІэ, полицим и генерал-лейтенант Павлов Василий кьызэхуэсахэм зыщыхуигъаззэм кьыхигъэщащ ведомствэм и Іэнатіэхэм, щІыналъэ органхэм кьапэщІ кьалэн нэхъыщхьэхэр зэфІэжьынымкІэ республикэм МВД-м и Хьабар технологиехэмкІэ, зэпыщІэныгъэхэрэ хьыбархэр хьумэныкІэ и центрым мыхьэнэшхуэ зэриІэр.

- Иджырей ІэмэпсымэщІэхэр къэзгъэсэбэпыным Іэнатіэм и лэжьакІуэхэм Іэмал ьаІэрт я лэжьыгъэр нэхъыщхьэхэр зэфІэжьынымкІэ республикэм МВД-м и Хьабар технологиехэмкІэ, зэпыщІэныгъэхэрэ хьыбархэр хьумэныкІэ и центрым мыхьэнэшхуэ зэриІэр.

- Иджырей ІэмэпсымэщІэхэр къэзгъэсэбэпыным Іэнатіэм и лэжьакІуэхэм Іэмал ьаІэрт я лэжьыгъэр нэхъыщхьэхэр зэфІэжьынымкІэ республикэм МВД-м и Хьабар технологиехэмкІэ, зэпыщІэныгъэхэрэ хьыбархэр хьумэныкІэ и центрым мыхьэнэшхуэ зэриІэр.

Я кьалэнэр нэхъэлу, гурэ псэкІэ зэрырахьэкІым пащІэ, УФ-м и МВД-м Связымкіэ и кьулыкъуэ кьызэгъэпэщэжа махуэм и щІыкІэ ведомствэм и щІыкІэ, фІыщІэ тхьилъэр ирагащ кьыхэжаныкІа лэжьакІуэхэмрэ ветеранхэмрэ.

БАХЪСЭН Ланэ.

Дунейм щыхъыбархэр

Псыдзэм ехь

Тыркум и Анталье къалэм уэшхышхуэ къыззрыщешхам псыдзэ къыІуэхъуащ. Псы Іуфэхэм кьыфІэкІи, псыежэхыр унэхэмрэ Іуэхущ Іапіэхэмрэ щІэлъэдащ.

КЪЭРАЛЫМ и «NTV» телеканалым кьызэриГъэІуэкІ, кьалэм и уэрамхэм гуэлыщхэу уаІуэпльэ, псы уэр кьибыргуэкІым машинэхэр ирехьэх. Унэхэм я япэ кьаГъэхэм щыпсэуэхэм леишхуэ кьатехьащ, псыр зыщІэльэда псэупІэхэм хэщІыныгъэшхуэхэр кьаухуахьащ. Аслъэмырзэ и ныкъуэ Аслъэмырзэ. ЩІэныгъэ куу бгъэдалъу зыкъзэзыгъэльэгъуа Іэщ Іагъэлъ щІалэм куэд дэмыкІыу нэгъуущІ кьулыкъуэхэр кьыхуагъэльэгъуащ. Я щІэныгъэ ар кІуэуащ «Молибден» шахтэм и механик токомбинатым икІи абы и унафэщІу ягъэуващ. Иужькіэ Іэмэпсымэхэр щащІ заводышхуэ Налшык дэтым и механик нэхъыщхьэ къулыкъур. А кьалэнэр зэрихьэу, Джэдгъэфым хэлъхьэныгъэ ин хуищІащ Іуэхущ Іапіэм и технологие обгрудованэр егъэфІэкІуэным, абы щекІуэкІ лэжьыгъэжм механизацэмрэ автоматизацэмрэ я лъабжьэ щыным.

Еджэныр 1954 гъэм кьиухри, Зинаиди лэжьэн щыщІидзащ Тырныауэ комбинатым и цеххэм ящыщ зым.ترапевт бзылъхугъэ цІыкІум зэман Іэщ Іым кьрифыбдэу зыкъыгъэльэгъуащ щІэныгъэкуу зыбгъэдэльэ дохутыр Іэзэу. Зинаидзэ комбинатым япэу кьыщІэзэІуэныхар мазуэрылажьэ сымаджэщ. Зэщхьэгъусэхэми а зэманым комбинатым щыпсэлажьэхэми ф Іыуэ хуэдэ Іэнатіэр ирегъэкІащ. Зэрихабзэу, дзыхь кьыхуащ сыт хуэдэ Іэнатіэри ирегъэфІакІуэу лэжьыгъэр ирикъэкІащ абы.

А илъэсхэм абы зыкьигъэлъагъэуащ творческэ лэжьакІуэзыхуэзуи: «Кьущьхэ лъэпкъым и макъ» газетыр илъэс зыбжанэкІэ къыдагъэкІащ. Апхуэдэу Аслъэмырзэ и кьалэмпІэм кьыпыкІащ тхыгъэ купщІафІэ куэд. Ахэр кьытрадзэу щытащ КЪБР-м кьыщыдэкІ газетхэм, журналхэм. ТкІуІу, хэкурыдж гуфІэгъэм и кьалэмыпІэм кьыпыкІащ тхьилъ 13. Абыхэм ихуа тхыгъэхэм Аслъэмырзэ кьыщІиуэтэжащ и гъащІэм кьрифыбдэу зрихьэлІа Іуэхугъуэхэм, кьэхъуьащІэхэм яхуиІа щыпыкІэр. Ди щІыналъэм и кьалэмыпІэм Аслъэмырзэ ятеуха куэди кьыпыкІащ абы и кьалэмпІэм. Ахэр гъэнщІащ щалъуа хэкум, кьэралым хэкупсэ нэсым хуиІа лъагъунигъэмкІэ, езым бгъэдэлъа акъылыфІагъкІэ, ущиекІэ.

Республикэм и ехьэлІэныгъэм, зыльныныгъэм яхуэгъэпсауэ щытащ Джэдгъэф Аслъэмырзэ и гъащІэ кІыкІым, купщІафІэм щыщ дэтхэнэ махуэрэ. АдыгэлІ нэсыр сыт хуэдэ Іэнатіэ пэрытами, дапщэщ лэжьащ и напэ, и пщІэ, и нэмыс емыпщІыжу. Апхуэдэу яГъэсащ Аслъэмырзэрэ Зинаидэрэ я бынхэри абыхэм кьащІахъуэу щІэблэхэри.

ЦІыкІугъэ нэсыр, пэжыгъэ нэхъыщІ, лъэпкъ хабзэ дахэр дапщэщи кьызыдэгъуэгурыкІуэу дунейм тета Джэдгъэф Аслъэмырзэ и фэеплъ нэхъ ноби я гум илъщ абы и Іыхьлыхэм, ныбжьэгъуу иІахэм, зыщІыхуа куэдым. Пэжыр щІэныгъэ, гупсысэ жэлаІр и гъуэгурэльагъуэу илъэси 100-м нэс къэзыгъэщІа лъэпкъ тхьамадзэм дуней тетыкІэу иІар кьыщІэна щІэблэхэм я щапхъэ дахэщ.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

Медицинэ щІэныгъэхэм я гъуазэт

● Фэеплъ

Дыгъэгъазэм и 15-м кьызэралъхурэ илъэси 110-рэ ирокъу республикэм щыщу япэу медицинэ щІэныгъэхэмкІэ доктор хъуа, профессор, щІэныгъэлІ лъэрызехьэу, егъэджакІуэ тельыджэу, Іэзагъышхуэ зыхэлъ дохутыру щыта Балъкъэр Мыхьэмэт. Зэманыр кІуами, а цІыху щэджащэм и лъэужьыр къэгъуэщакъым. Абы и лъэгъуэм кьыпащащ и гъэсэнхэм, кьызэринэкІа щІэныгъэ пащІэ, Іэмалхэмрэ тепсэлъыхьащ Правительствэм хухаха зэманым хиубыдэу.

Республикэм щызэпрагъэуцащІ цІыхухэм ядэІэпыкъун папщІэ ягъэува «122» номер хэхар къэгъэсэбэпныр. Ар къагъэсэбэпу зэрыщІадзэрэ блэкІа илъэситІым наІуэ къэхъущ кроновирус уз зэрыцІалэм зэрызиубгъун пыщІауэ цІыхухэм чэнджэщхэр етыныжкІэ, Луганск ЦІыхубэ Республикэм, Донецк ЦІыхубэ Республикэм щыщу ІэмалынышагъэкІэ я щІыналъэм кьиІахэм зэхъуэфащэ хъыбархэр егъэщІэныжкІэ а системэм мыхьэнэшхэу зэриІэр. Иджыпсту а номер хэхар чэнджэщхэр ират мобилизацэм пыщІауэ къэпсалъэ цІыхухэм.

Министрествэмрэ ар зыпыщІа Іуэхущ Іапіэхэмрэ 2022 гъэм зэфІагъэкІащ «Информацэм и инфраструктурэ» федеральнэ проектым ипкъ иткІэ еджапІэкэр информацэм и сеть зэгутхэм пыщІэнкІэ.

2019 гъэм щегъэжьауэ 2021 гъэм нэсыкъ КЪБР-м социальнэ мыхьэнэшхэу зиІэ и Іуэхущ Іапіэ 180-м щигъу интернетым пащІащ связым и оптоволокно кІапсэхэмкІэ. Абы теухуауэ Бозий Аскэр и къыхэгъащхьэкуІащ сабийжэр зэранигъэ зыпылъ ресурсхэм имыхьэнымкІэ ар зэрыхэкІыпІэ тэмэмыр. Абы къыдэкІуэу еджакІуэхэм Іэмал яІэщ я щІэныгъэм хагъэхъуэным хуэгъэзащІэ интернетыр зыубгъуауэ къаГъэсэбэпыпІ.

2023 гъэм министерствэри абы къыпыщІа зыужьфащэ Іуэхущ Іапіэхэри хэхауэ егугъуныщ республикэм и сайт сахэр а сетым пыщІэным.

Иджыпсту аджапІэхэм зыубгъуауэ къыщІагъэсэбэп «07. Егъэджэныгъэ» платформэр. Адрей псоми къадэкІуэу абы Іэмал кьет еджакІуэхэм я дневникхэр зэратым адэзанэхэр кІэлъыплъынымкІэ.

Иджыпсту Іэщ Іагъэлъхэр ёогупсыс жылагъуэхэр къэралым щагъэзащІэ федеральнэ проектэм нэхъ зыубгъуауэ кьыззщІегъэубыдэным. Абы и лъэныкъуэкІэ министерствэм пэжыгъэшхуэу ирегъэкІуэкІ туризмэм и щІыналъэ нэхъ пхыдзахэр, абыхэм щыІэ жылагъуэ мыинхэр связым и Іэмалхэмкіэ тэмэму кьызэрэзэпщынымкІэ. Иджыпсту республикэм и кьалащхьэм связым зегъэубгъуныжкІэ гугъуэхэ пыухыкІэхэр щыІэщ. икІи ахэр псом япэу зэлъытар абонентхэм я бжыгъэм псынщІэу зэрыхэхъуэр.

щІэныгъэлІым Іэмал кьратащ лъатэ-кІэтІий узыфхэкр зыпкъ

Экономикэ Политикэ

Махуэку

Кавказ Ищхъэрэ Жылагъуэ Іуэху

Зи щхьэ уназзэхэр

● Тхыдэ

Тхыдэм зыгуэркІэ щы-гъуаз дэтхэнэми къыхуэ-хьынущ ныжьапэ цІыху Іейуз щымытам властым и щхьэр зэрилъэуназэм и щапхъэ. Ахэр гъунэжщ икІи, зэрыжаІащи, КІэи тэи иІэ-къым. Дахэу ящрагъаь-жьэри, и лъэр быдэ зэрых-хьу зоКІуэкІ. Депльэ-кІыжьыни блэкІамкІэ.

ЛІЭЩІЫГЪУИТХУКІЭ

пасэрей Римым щызекІуащ къулыкъущІэхэр ІэІэткІэ эх-хьыным и хабзэр. Власть нэ-хьащІыжьр зыІещІэлъыр аз-уэхэм я зэманым дзэзешэу ягъэуэ консулхэрт. Зэхэуэ-шхуэхэм щытекІуамэ, абы-хэм «император» щІыхьы-цІэр фІащырт, ауэ апхуэдэ цІыхум езым и кІулыкъыр и щІэблэм кІыхуигъанэ хьур-тэкъым. Уеблэмэ Іуливи цІэрыІуэми кІэхъэлІа-къым игъащІэкІэ император-ру щытыну - апхуэдэ унафэ кІыригъэщтэну щІыхьаеуэ эр сенатым щІаукІыхьащ республикэ Іуэху зехьэкІэм и телъхьэхэм.

Абы хуэзфІэмыкІар кІыІэ-хьуІар къуэ ищІа Октавиан Августщ. Ди эрэм и 27-нэ гъэм сенатым ар щІыхахащ Рим къэралыгъуэм и Іэтащ-хьэу, ауэ власть пэсри зыІэщІиубыда ищхь император кІулыкъыр езым щІэнри иригъэщІыфащ.

Иужьк1э император хъуащ Октавиан къуэ ищІа Тиберий. Дзэзешэ Іэзэу щытар император фащэр зэрыщІтІагъэу, залым бзаджэу кІыщІидзащ. Абы зришэлІат щытхъуКІэ щІэзыІанэ блыгущІэтхэмрэ бзэгузехьэ-хэмрэ. ЦІыхухэр махуэ къэ-куэду ягъэтІысыкІт, бийуэ щэхуу зэгуфІуауэ зымащІэкІэ нэхъ мыхъуми, щэн зыхуащІ псоми я щхьэжэ палъэрт. Адэ-анэхэм я гъ-усэу ящкІырт абыхэм я бын цІыкІуэхэри.

Езы Тиберий апхуэдизкІэ ажалым щышынэрти, иужь илъэсипщІэр къалапхьэм пэжжьэу Капри хьІыгъум щигъэкІуащ, ехьэрат Іуэху псори езым и ІупэфІэгъу Се-янрэ щІыналъэ Іэтащхьэ-хэмрэ къахуиґанэри. А псо-ми, дауи, ящэ ирагъэщыр езыхэм я жыпырт. Абы къыдэкІуэу къащыгъупщ-тэкъым щхьэпэуэхэр іуэ-ныкъуэ ирагъэзэн.

Апщондэкуікъ императорым ефэ-ешхэ Іэнэхэм ґащІэр щигъакІуэрт, хьэ-быршыбыгарэ зэрихьэрт. Апхуэдизкі ґущыкІ хуащІа-ти, щыІпІа махуэм цІыхухэр ґуфІэу икІи къафэу уэрамэ-хэм къыдыхьат уэру.

Тиберий иужьк1э императорыгъэр лъысащ абы и къуашьи и къуэ Август Германник, «Калигула» цІэмкІэ тхыдэм жаґзыІуэу къыщІэкІащ.

Ящэщ1ыкІэ щІыхуэхэр игъэґуфІащ: къыщІэхуа псоми я къуанщагъэр яхуигъэгъуащ, уеблэмэ зи суд ящІахэм ехьэлІа дэфтэрэхэр къанэ щымыІэу игъэсыжащ. Ар-щІэкІэ иужьк1э къыщІэкІащ игъэсыжар абыхэм тратхыКІахэр арауэ, ешэ дэфтэр дыдэхэр къигъэнауэ. Абы къиркІуахэм зыпагъэлІаъ-къым. Псом хуэмыдэу бэлыхь хэхуар сенаторхэрщ. КІуэ пэтми, нэхъри ирі-гъэлёрт. Император ныбжьыщІэм езым тхъуэу зы-къилъытэжащ икІи игъуэ-ващ абы хуащІ пщІэм хуэдэ езыми иІэн хуейуэ. И бюстэр тхъэелъэІуплІэхэм щІа-гъэуваш. Калигула зэпымыу-гъ ищхьэкІэ щІэ тхъэм еІуащащэрэ зыґуэрхэр къибжьырт. Абы къивхэр уафэм къеха хуэдэт. Театр гъэлъэ-гъуэныгъэхэм, унэхэр ухуэ-нымк мылъкуущэ тригъэ-кІуадэрт. Мыбдеж къыщІэ-гъэсэбэпырт тезыр зытралъ-хьаэхэм къытрахахэр. Ар хьэбыршыбыгъэкІи те-кІуэжащ Тиберий. Сенаторхэр игъэпудын папщІэ аэхэр ирихухІэрт езым и шым щхьэщІэ хуащІыну.

Залымым ягу ебґащ императорым и ґвардием хэтхэ-ми, 41 гъэм щІышылэм и 24-м ар иукІащ абыхэм я унафэщІ Кассий Херее.

Щымыґґъыхаэу император хъащІ Калигула и адэ-къуэш Клавдий. ИтІани, ґуущІэґъуншэ дыдэу къыщІэ-кІащ. Унафэр щІыэщІэльа ильъэ 13-м я щхьэхэр палъащ сенатор 35-м, лІакъэхэ-лІэщхэу 300-м щІигъум. Абы щыґъуэми, хуабжьу щыґґупщхэт: и ефэґъуэхэм ящыщ ґуэр щхьэпэльэ иригъэщІу етІуанэ махуэм абы хуригъэ-хьэфынт ефэ-ешхэм езы-гъэблагъэ тхыґъэ.

Клавдий фІэфІ Іэфы-шхэн. Псом хуэмыдэу зыхи-лъхьэ щыІэтхэщІ, Іэґъэ-бэґу хуэкъэр. Аращ зытекІуэ-гуфІэу икІи къафэу уэрамэ-хэм къыдыхьат уэру.

Тиберий иужьк1э императорыґъэр лъысащ абы и къуашьи и къуэ Август Германник, «Калигула» цІэмкІэ тхыдэм жаґзыІуэу къыщІэкІащ.

Ящэщ1ыкІэ щІыхуэхэр игъэсыжар абыхэм трат-хыКІахэр арауэ, езы дэфтэр дыдэхэр къигъэнауэ. Абы къриклуахэм зыпагъэлІаъ-къым. Псом хуэмыдэу бэлыхь хэхуар сенаторхэрщ. КІуэ пэтми, нэхъри ирі-гъэлёрт. Император ныбжьыщІэм езым тхъэуэ зы-къилъытэжащ икІи игъуэ-ващ абы хуащІ пщІэм хуэдэ езыми иІэн хуейуэ. И бюстэр тхъэелъэІуплІэхэм щІа-гъэуваш. Калигула зэпымыу-гъ ищхьэкІэ щІэ тхъэм еІуащащэрэ зыґуэрхэр къибжьырт. Абы къивхэр уафэм къеха хуэдэт. Театр гъэлъэ-гъуэныгъэхэм, унэхэр ухуэ-нымк мылъкуущэ тригъэ-кІуадэрт. Мыбдеж къыщІэ-гъэсэбэпырт тезыр зытралъ-хьаэхэм къытрахахэр. Ар хьэбыршыбыгъэкІи те-кІуэжащ Тиберий. Сенаторхэр игъэпудын папщІэ аэхэр ирихухІэрт езым и шым щхьэщІэ хуащІыну.

Залымым ягу ебґащ императорым и ґвардием хэтхэ-ми, 41 гъэм щІышылэм и 24-м ар иукІащ абыхэм я унафэщІ Кассий Херее.

Щымыґґъыхаэу император хъащІ Калигула и адэ-къуэш Клавдий. ИтІани, ґуущІэґъуншэ дыдэу къыщІэ-кІащ. Унафэр щІыэщІэльа ильъэ 13-м я щхьэхэр палъащ сенатор 35-м, лІакъэхэ-лІэщхэу 300-м щІигъум. Абы щыґъуэми, хуабжьу щыґґупщхэт: и ефэґъуэхэм ящыщ ґуэр щхьэпэльэ иригъэщІу етІуанэ махуэм абы хуригъэ-хьэфынт ефэ-ешхэм езы-гъэблагъэ тхыґъэ.

Клавдий фІэфІ Іэфы-шхэн. Псом хуэмыдэу зыхи-лъхьэ щыІэтхэщІ, Іэґъэ-бэґу хуэкъэр. Аращ зытекІуэ-гуфІэу икІи къафэу уэрамэ-хэм къыдыхьат уэру.

Тиберий иужьк1э императорыґъэр лъысащ абы и къуашьи и къуэ Август Германник, «Калигула» цІэмкІэ тхыдэм жаґзыІуэу къыщІэкІащ.

Ящэщ1ыкІэ щІыхуэхэр игъэсыжар абыхэм трат-хыКІахэр арауэ, езы дэфтэр дыдэхэр къигъэнауэ. Абы къриклуахэм зыпагъэлІаъ-къым. Псом хуэмыдэу бэлыхь хэхуар сенаторхэрщ. КІуэ пэтми, нэхъри ирі-гъэлёрт. Император ныбжьыщІэм езым тхъэуэ зы-къилъытэжащ икІи игъуэ-ващ абы хуащІ пщІэм хуэдэ езыми иІэн хуейуэ. И бюстэр тхъэелъэІуплІэхэм щІа-гъэуваш. Калигула зэпымыу-гъ ищхьэкІэ щІэ тхъэм еІуащащэрэ зыґуэрхэр къибжьырт. Абы къивхэр уафэм къеха хуэдэт. Театр гъэлъэ-гъуэныгъэхэм, унэхэр ухуэ-нымк мылъкуущэ тригъэ-кІуадэрт. Мыбдеж къыщІэ-гъэсэбэпырт тезыр зытралъ-хьаэхэм къытрахахэр. Ар хьэбыршыбыгъэкІи те-кІуэжащ Тиберий. Сенаторхэр игъэпудын папщІэ аэхэр ирихухІэрт езым и шым щхьэщІэ хуащІыну.

Залымым ягу ебґащ императорым и ґвардием хэтхэ-ми, 41 гъэм щІышылэм и 24-м ар иукІащ абыхэм я унафэщІ Кассий Херее.

Щымыґґъыхаэу император хъащІ Калигула и адэ-къуэш Клавдий. ИтІани, ґуущІэґъуншэ дыдэу къыщІэ-кІащ. Унафэр щІыэщІэльа ильъэ 13-м я щхьэхэр палъащ сенатор 35-м, лІакъэхэ-

СССР-р зэракъутар

Ди газетым тетащ дыґъэґъаэз мазэр тхыдэм къыхэна Іуэху куэдхэмкІэ гъэнщІауэ зэрыщытар. Абыхэм увыпІэ щхьэхуэ щаубыд СССР-р къызэрызэрагъэпэщамрэ (1992 гъэм дыґъэґъаэзм и 30-м) ар зэракъутэжамрэ (1991 гъэм дыґъэґъаэзм и 8-м). Нобэ зи гугъу тщІынур ар напэншагъэ хэлъу зэрагъэлъэпъэжарщ, къиша зауэ-банэхэу, къаґъэхэу кІэ зимыІэхэзрщ.

ЩІэдзапІэ

ДЭ ДЕСЭЖАЩ ди гъунэґу Ставропольем щыщ Горбачёв Михаил КПСС-м и ЦК-м и Секретарь нэхъыщхьэу хаха иужь ди къэрыгъэр щыхупІэм хуищауэ зэрыжаІэм. Икіи ар пэжщ, ауэ куэдрэ и гугъу ящІырыкъым ар апхуэдэ лъагапІэм зэрыгъэнэса щІыкІэм. Мыр насыпырыхь лотереем хуэдэ тельыджэщ.

Псоми щыщІидзар 1947 гъэм и гъэмахуэм ВКПб-м и ЦК-мрэ СССР-м и Министрхэм я Советымрэ гъавэр кІэрыхуищхэ икІи псынщІэу къэхьалІэжьыным теухуауэ къыдагъэкІа унафэрщ, мис а щхьэмыжищым щхьэкІэ цІыхухэр ягъэтІысу щыщыта зэманым. Дафтэрым къыщІэгъэлъэґуат лэжьыгъэм къыщыхэжаныкІэхэр зэрагъэпэжэнурэ. Ґэдз центнер мини 10 кІыщІэзэІыуКІ комбайнёрым фІащырт «Социалист Лэжьыґъэм и ПІыхьжь» і цІэр. Дамыґъэ лъапІэхэр хуаґъэфэщынрэ ад-рейхэми. Центнер мини 9-м щІигъу къыщІиІыкІати, Горбачёв Сергей Денин орденыр ираташ, абы и дэлэпыкъуэґу и къуэм ГуащІэдэкі Бэракъ Плышь дамыґъэр лъагъэ-саш. ЖьІэн хуейщ дэІэпыкъуэґъуэм щІэзыхуэз щІэзымыІар, абыхэм я нэхъыбэрн езы комбайнёрхэм я бынхэрат: трудодень нэхъыбэ ґнаґъуэм къэкІуэн папщІэ хатхэрт. Михаил и орденыр и пиихьэнэкІэ ди къэралым щыетІуанэт. Иджы щІалэм и дежкІэ зэІуэат Совет Союзым ефэжапІэ нэхъыщхьэу итым я бжэхэр. Зэрыґурыуэґъуэщи, экзаменыншэу. Абы къыдэкІуэм партиим хагъэхьат. Михаил Москва къэралуниверситетым и юрфакультетхэм, зэрыщІэтІысхьэуи, курсым и комсоорг ящІащ. Мыґуэу щхьэґъуэсэ хуэхъуащ Раисэ Максимовнэ. ЖьІэн хуейщ и адэ Сергей и нысэм нэмыпІэ ириту зэрыщытар. Дипломыр къыІэрыхьа иужь и лъахэм иґъэзэжащ, ауэ прокурорым и къуэдзэу щылэжьэну къыхуаґъэлъэґъуэ районым кІуэн идакъым, и узынщагъэр зэрымыщІагъэм къыхэкІыу. И фызыр дожутыр кІэлъыплъынырэ щІэтын хуейуэ тегъэщІапІэ ищІри комсомолым и Ставроль къалэ комитетым лэжьэн щыщІидзащ. Абдеж къыщыґурыуащ къулыкъум и ІэфІагъыр, ищхьэрэ дэкІуеиным и къару псори ирихьэлІащ. Псом ящэу хьэжь щІыхуащ гумызагъэу, жьджэру зыкъигъэлъэґъуэн зэрыхуейр. ФэрыщІыгъэм хуэІэзэт. Пщэдджыжьым жьІуэ лэжьакІуэ кІуэрти щІыхьэпІэ кьытеувэрт къакІуэжэм, псом хуэмыдэу унафэщІхэм, яІущІэрти, гуапэу сэлам ярихьрт. Аузэ къулыкъукІэ дэкІуеІуэу щІидзащ. СССР-м и вагъуэр кьуэзыґъэхьэжьнум езым и вагъуэр къыщІэкІырт...

Жэрдэмырщ псом ящхьэр

Комсомолым, иужькІэ партым сыт хуэдэ Іэнатіэ щиІыґъами Горбачёв Михаил псом ящэ иригъэщІыр жэрдэмырт. Абы сыт щыґъуи фІэфІт щІэґуэрхэр зэхьыхьэну икІи къыфІэІуэхґъэкъым ар хуэмыґъэщІэнуми. Псалъэм и хэтыркІэ, КПСС-м и Ставрополь крайкомым и ящэ секретару щыту чэтхэм я пІэкІэ мэлхэм бетонкІэ гъэжа фермэхэр яхуригъэщІу хуежьащ. АрщхьэкІэ щагъэтэныкІ хуей хьуащ: зэмыца щытыкІэм кьыхута Іэщщыр Іей хьурт. Е, кьэтІэнэти, Австралиде жьыжьэм щызэкІуэ мэл гъэхъуэкІэм тригъэхьэну зэрыхуущІэкъуар. Ар кьызэригъэкІт: хьупІэр Іыхьиблу зэпыухІати, мэлхэр щагъэхъуІэ, зым ирагъэкІыурэ адрейм ягъэІэпхъуэрт. Апщондэкуікъ удзыр зэкІэлъыкІуэу кьытеувэжырт. АрщхьэкІэ континент щхьэнтІэм щыдуриссыр дыґъэр уэру зытепсэ икІи уэґъур зыхуэлъэ тафэ щІыпІэхэм къыщемыізґъыу къыщІэкІащ. Ауэ ар зэкъралым ягъэлеиуэ щагъэзвуэуэ щытащ ди ґъунэґу щылнальэм и Ипатовэ районым къыщагупсыса ґъавэ ІуэхьжьыкіэщІэр. Ари зытещІыхьар кьызэрыґуэкІт: комбайнэр зы колхозым и ґъавэм щІэтІ-ти, ар псынщІэу зэщІакъуэрт итІанэ зэґуэсу зэрыщыІуэм ейм хьыхьэрт. Ауэ а «Ипатовэ» Іэмалми ґъащІэшхуэ ящІакъым, адрей кхрахьэжьа Іуэхуущхэм ми хуэдэу. АрщхьэкІэ и кІэлъэнэр игъэзэщІащ: Іэуэльъэуэхуэ кьикІащ.

А псоми ґу ґъызэтэр кьыдэлажьэхэрт. Ищхьэкі щыІэм я дежкІэ Горбачёв ящыпхуі ґубзыґъэт. Къэралым и Іэтащхьэкэр загъэзэхуну Нарт-санэ (Кисловодск) ильэс къэщыкІуэкІэ абыхэм яхуэзэрт икІи ар кьигъэсэбэпырт яґу зэрыригъэхьыныжмкІэ, жьыджэру, акъылыфІэу зыкъигъэзэґъуэнымкІэ. ИпэкІэ а Іэмалыр кьагъэсэбэпат нэхъапэм а къулыкъур зыІыґъахэу партым и ЦК-м и Политбюром хагъэхьа икІи ЦК-м и секретару хаха Суслов Михаилрэ Кулаков Фёдоррэ. Горбачёв абыхэм ящхьэпрыкІыфащ.

ЛъагапІэм утетмэ...

КПСС-м и ЦК-м и секретарь нэхъыщхьэ хуэн папщІэ Горбачёв Михаил кьигъэсэбэпащ Іэмал зэмылІэужьыґуэ дыдэхэр. Абы хуэзфІэкІащ Политбюром хэт нэхъ щІалэхэр и телъхьэ кьищІын, нэхъыщхьэкІэ къыдэзтриґъуэфащ. А зэманым лъэкІыныґъэшхуэ зыбґъэдэлъа Фрымыкэ Андрей занщІэу жриІащ хамэ къэралхэм я правительствэхэм я лІыкІуэхэр зэрезэшар: пІалтэ кІэщІым СССР-м и Іэтащхьэхэу щы щІалъхьат. Абы кьикІырт секретарь нэхъыщхьэу ныбжькІэ нэхъ щІалэ, нэґъуэщІу жьпІэмэ, езыр хахын хуейуэ. Иужьрейм ар диІыґащ. Совет щІыхуэхэм я ґуапэтэкъым лІыжь сымаджэхэр кьулыкъу нэхъ лъагэ дыдэм зэраґъэувыр. Абы кьыхэкІыу куэд ґуфІат жьджэрагъ эхэлъ Горбачёв секретарь нэхъыщхьэу зэрыхахам папщІэ. Апхуэдэуи щыґуґъэІрт яІэщІэужьґэуэ зэхэтыкІэхэм кьытрищу ди кьэралым зэриґъэзэщІыну. Дэнэ щащІэнт кьапэплъэр?..

Арати, кьэсащ перестройкэм (а псалъэр а зэрыщытым хуэдэу инджьлызбэзэм ныхьващ), кІэ зимыІэж реформаэхэм я лъэхъэнэр. ПІалтэ кІэщІым зихъуэжащ ди къэралым и теплъэм. Нахуагъэр (уигу илъыр кьеьхэкІ-нехьэкІ эжмыльу жьпІэмыкІэ хуитыныґъэр) кьаґъэсэбэпри, совет властым гужьґъэжь хуэзІэхэм ди блэкІамкІэ ди лъапІэнэґъэзэмрэ хьэм ираґъэхьу хуежьащ. Республикэхэм кьалъытэу хуежьащ кьаритым нэхърэ дэтхэнэми кьэралым нэхъыбэ хилъхьэу, щІынальэхэми зэныкъуэкъуэхэр кьыщыхьэ́ящ.

КъэралщІыб политикэми зэрыщыґуфІыкІ мыхъуну зэхъуэкІыныґъэхэр кьыщыхуащ. Варшавэ зэґуриІуэныґъэр зэбґрауТынпщыкІыжащ, ауэ абы кьыпэщІэт НАТО-р кьызэтранащ, ари зэбґъэдалеяуэ щыщынэу зэрыщытар. Зы щапхъэ заІуэу: «Эмаи, псоми я ящІыжьыну щІалІам мыпхуэдэу ятхат: «Товарищ Сталиным и телор кьыщІахащ. ЗэдзэкІакІуэр тегушхуатэжьым «Сталиным и хьэдар» жиІэну.

Пэжщ, Хрушёв Никитэ и лъэхъэнэм нэхъ хуиту анэдзэльхубзэм бґъэдыхьэ хуащ, ауэ профессор Рогавэ зи гугъу ищІа комиссэм хуэдэ гуэри кьызэрагъэпэщыну я пІыхьэлІэм кьыхуэзыжьыжьащ, абы дэ хуабжьу дыхуеяв пэтми. Ди газетым езым и тхыкІэ иІэжт, радиори арат. Я мыхьэнэр зыми, я тхыкІэхэпсэлъэкІэкІэ щІэзэщхьэщІыкІ кьэхъурт.

Фэ шэч хэмылъу гу лъыстфауэ кьыщІэкІынщ иужь илъэсхэм ди газетым псалъэ зыкъом щІэуэ кьыщыдгъэсэбэп зэрыхьэм. Псоми я гугъу тхуэшІынкъым, ауэ я кьыхэдгъэщынщ мазэщІэкэр ди бзэмкІэ кьызэрытпсэлъыр. Пэжу ар зыфІэмыкъабыли щІэщэу: сыт къэралхэм я нэхъыбэм кьыщагъэсэбэп мазэщІэкэр щІэзэтхъуэкІар. Дыщцыэнкіи мэхъу, ауэ апхуэдэу щытми, ди мыбдеж псом ящэу зытетщІыхьар ди бзэм и зэфІэкІым зедґъэукъуэдиинырщ.

Къэрал Думэм кьыщыхалъхьа хабзэґъэуэ проектри зыхуэзэнтІар ардыдэрщ.

Махуэкум и къыдэкІыґъэр зыґъэхьэзырар **ШАЛ Мухьэмэдщ.**

Ди бзэр дывгъэхъумэ!

● Жэрдэм

А къыхуеджэныґъэм ныбжьыщхуэ иІащ, ауэ и мыхьэнэм и пІалъэр икІыркъыкъ. Я бзэм и къэкІуэнум тогуэзвыкъ дунейм лъэпкъыу тетым и нэхъыбэр. Абыхэм ящыщщ бжьґъэкІэ мащІэхэри куэдхэри. Псалъэм и хьэтыркІэ, нэмыцэхэмрэ франджыхэмрэ.

ГАЗЕТХЭМ зэратхымкІэ, иджыблагъэ УФ-м и Правительствэм Къэрал Думэм кьыщыхилъхьащ урысыбзэм нэґъуэщІу кьыщыбґъэсэбэп мыхъу хамэ къэрал псалъэхэм фІэкІа абы кьыхалъхьэну хуит зымыщІ хабзэґъэуэ проект. КІэщІу жьпІэмэ, нэґъуэщІ къэралыбзэхэм ящыщу кьакІуэ псалъэхэр ягъэмэщІэн хуейщ: Урысейм �щІэныґъэхэмкІэ и академиеи и орфографие комиссэмрэ Урысыбзэмкі президент советымрэ хэт Пахомов Владимир кьыхигъэщащ зи ящхь итыр «УФ-м и къэралыбзэм и Іуэхуқі» законым зэґъэзэхуэжьныґъэр щыхалъхьэкІэ, псалъалъэхэр щІэґъэкъуэн ящыныбрщ. УрысыбзэкІэ жьпІэ зэрыхъунур абыхэм итмэ, кьащтэнукъым, имыитмэ - кьагъэсэбэп хьунущ.

ЩІэн хэлъхъам а хабзэр къаз-эрыхуэщхьэпэнум. Я пэрауэ, иужь зэманым псом хуэмыдэу телевиденэм, дыщрохьэлІэ кьыздикІар кьыдґуурымыІащэу щыт псалъэхэу урысыбзэкІэ тыншу кьыпхуэІуэтэнуэхэм. Щапхъэхэр ґуэнэжщ икІи багъуэ зэпытщ. ЕтІуанэрауэ, ахэр а урысыбзэ дыдэмкІэ ди къэралым щызекІуэ нэґъуэщІ бзэхэмэ хохьэ зыкІи хуэмеёуэ. АрщхьэкІэ псалъалъэхэм ит-имытыр тегъэщІапІэ закъуэ ящыныр тэмэму кьыщІэкІынукъым. Хамэ къэралыбзэм кьикІа «хьэщІэр» кьыщыцынэхуар ахэр кьыдэкІа иужькІуэ кьыщІэкІмэ-щэ?

Ауэ сыт хуэдэу щытми, хабзэґъэуэ проектыр зыхуэунэтІар бзэм и кьабзаґъэр хуэмэнэр араущи, абы пщІэ хуэщІын хуейщ.

НэґъуэщІ Іэхуэщ икІи нэхъ гугъущ лъэпкъхэм я анэдэлъхубзэр хуэмэнэр абхъаэхэмрэ яку дэта убыхэхэр. Абыхэм я бзэр зи хуэдэ щымыІэу тепльыдащэт: макъ дэкІуащэ псори зезыІакІуэр макъэешитІ кьыдейт! Абы и ґъуэзу тхыдэм хьыхьэжащ нэґъуэщІ пъэпкъитІи. Нэлуэу зэрыщытщи, и бзэр кІуэдамэ, пъэпкъри щыІэжкъым.

Икіи, дауи, псори къыщежьэр уи анэдэлъхубзэр бґъэшэрыуэнырщ, абы и кьабзаґъэр тхъумэнырщ. БлэкІа лІэщІыґъуэм и 70 гъэхэм Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым къэкІуауэ щытащ кавказыбзэхэр, псом хуэмыдэу адыґэбзэр, джыным зи гуащІэ хэзыльхьа куржы профессор Рогавэ Георгий. А зэманым студенту щытахэр лекцэ ґъэщІэґъуэн дриґъэдэІуат лингвист цІэрыІуэм. Псом ящэ иригъэщащи рекволюцэ нэужькъм щІэныґъэлІэр зэхуэсу я бзэм и щытыкІэмкІэ комиссэ кьызэрызэрагъэпэщарт. Абы унафэ кьыщащтащ куржьбзэм зэрызрагъэужьыну хабзэкъэм ятеухуауэ, сыт хуэдэ псалъэхэр кьыхэґъэхьэн, сыт хуэдэхэр хэґъэкІын хуейми яубзыхуат. Иджыри кьэс зытетри аращ. Комиссэм и гугъу тщІыхьэнкъыми, дэ а зэманым тхьбзэ ди Іэхэхакъым. Аращ урысыбзэм и мызакъуэу, нэґъуэщІ къэралыбзэми щыщхэр а бзэ дыдэмкІэ уэру кьыщІыхьыхар. А Іуэхури кьызэтезыґъэувыІэн къару щыІакъым ипэкІи иужькІи. Хэбґъэзэхьмэ, унэщІхэри урысыбзэ тхыкІэм пІалъэ кІыхькІэ тетащ. «Ныбжьэґъу» псалъэм и пІэкІэ «товарищ» жаІэрт. Урожайнэ кьуажэм адыґэбзэкІэ кьыщыдґъэкІыну щытащ «Во славу Родины» рабочай газетыр. Абы щІыґужщ «национализм» кьыІфІа-щыныи, политикэ щыуаґъэ я ІэщІэкІыныи егъэґъэкІыжьыну Кьухьэпіэм кьиґъэґуґа пэтми. ҐДР-р ФРҐ-м хагъэхьэжащ, абы кьулыкъу щызыщІа совет зауэлІхэм я псэуалъэхэр пудыбззу а къэралым иращэжри. А псори Горбачёв Михаил иригъэкІуэкІа зэхъуэкІыныґъэхэм ящыщ Іыхьэ мащІэщ.

Ельцинрыу утыку къохьэ

А псом ищІыґужкІэ хуабжьу зэІыхьат СССР-м и экономикэр. Горбачёв апхуэдизу дыхьэхуигъафІэ США-р Сауд Къэралыгъэм гурыІуэгъэ дунейм щІыдагъэм и уасэр егъэлеяуэ щІригъэжхуащ. А зэманым арат Совет Союзым ахъшэ хэхъуапІэ нэхъыщхьэу ильэ. Тыкуэнхэм зыри щІэпльыхтэкъым. Мис мыпхуэдэхэм дежь къыщІэкІ хабзэщ щыхьэсанылъэхэмрэ щыщІэныґъэхэмрэ я кьыщІэзэщакІуэрэ. А къэралэнр и пщэ дилъхьэжащ Горбачёв кьыстепльэ мыхъу Ельцин Борис. КПСС-м и ЦК-м и Пленумым гущІэґу кьыІэзэрыщыпсэлъым кьыхэкІыу, партым и Москва къалэ комитетым и ягъэ скерторь кьулыкъум триґъэкІа иужь, мурад ищІат щытыкІэр кьыхуэґъэсэбэпу ар лъэныкъуэ иригъэзэну икІи абы папщІэ хьэзыґт сытри ищІану. Къэралым и Іуэхуэр нэхъри зэІыхьэну, союз республикэхэм я унафэщІэр Москва и унафэм нэхъ пэІэщІэ хьурт, едэІуэжьыртэкъым. Пэжщ, щытыкІэр пхуэмыґъэзэкІуэжьынкъым: екІуэкІа Іэтэным кьыґъэпсэґъуэт щІэхуэм кьыґъэпсэґъуэн зэрительхэр. Ауэ абы нэґъуэщІу егупсысыґт зи жагъуэ ящІа Ельцинри. Арати 1991 гъэм дыґъэґъаэзм и пэщІэдзэм щІэрыІуэ хъуэ Беловежскэ мэзым щызэхуэсащ Урысейм, Украинэм, Белоруссием я Іэтащхьэхэр. Пэжу, иужьреитІым я мурадхэм заншІэу хьыхьэртэкъым СССР-р я кьутэжьынырэ. Украинэм и президент Кравчук Леонид щыґуфІыкІырт щІыпІэм щымыащІэ домбейхэм ещхьэкІуэну кьыльыкъуэкІа Іэмалым. Шушкевич Станислав хущІэкъунрт газым и уасэр Белоруссием хуклэрагъэхуныи. Ауэ Ельцины псэнщІэр псалъэмакъэр езыр зыхуэфм хуиґъэкІащ. МахуэкІэрэ щыри щакІуэрт, я гупэхэр СССР-м и пІэкІэ кьызэрагъэпэщыну СНҐ-м и проектым елэжьырт. Дауи, щызэґурымыІуэ Іуэхуэхэм кьыкъэкІырт, ауэ ахэри тралъэщІэжьырт. Мыпхуэдэхэм дежь кьагъэув хабзэщ: дыщцызґуэхьам дызэрыщытам хуэдэу дызыхэзвґъэкІыж. Абы щыґуэм Севастополи хэту Кьрым хьІыґу кьыкІуэр Урысейм ейі хьэжьрт. Ауэ ар Кравчук имыдэмэ, Іуэхуэр кьызэпыудынут. «Кьрымри дэ кьыґхуэнэжьрэ? - щІэупщІащ сакъыу Украинэм и Іэтащхьэр. «Кьыґхуэнэж - итыжащ жэуап Ельциным: а зэманым абы имыщІэн щыІэтэкъым Горбачёв и кьулыкъуэ Іэщ1ґъэкІыу езым властыр иубыдыну папщІэ.

ИпэкІэ зэрыжьІам хуэдэу республикэхэр зэбґрыкІыжьащ апхуэдиз зауэ-банэ щы-Іэнэтэкъым.

Горбачёв и дежкІэ дґъэзэжьынщи, абы иджыри зы Іэмал иІащ СССР-р кьригъэлыну. Белоруссием и спецназым (ар а мэзым кІуэрт кьызэхуэсэжьр ихъуэм щхьэусыґъэкІэ) Кремлым и унафэщІым хьыбар иригъэщІат Беловежскэ мэзым щызэхащІыхьэмкІэ, ар хьэзырт щыри игъэтІысыну. АрщхьэкІэ Горбачёв идакъым ейуэсу: щышынэрт кьриклуэнкІэ хъунум.

Адэкіэ Іэзхуэхэр зыхуэзкІуам дэ дыщыґуаэзщ.

Аращи, Горбачёвым СССР-р лъэрымыхь дыдэ ищІащ, Ельциным ар щІилъхьэжащ. Мыбдеж щызэхэтхьэкІыґуейщ хэт нэхъ къуанщэм.

● Дифі догъэлъапІэ

ЦІыху зыпІ цІыху уасэ хон

ИгъащІэ къандэрэ къоґуэґурыкІуэ мы псалъэжьыр анэм и лъапІагъэр, и бын къиІэтын папщІэ куэд дыдэм зэрызыхуиґэныкъуэр, и къаруи и зэмани зэремыблэжьыр кърагъэлъагъуэу. А ящэ быным зыхащІыкІыну я хьэкъщи, къагурыІуэмэ, къэзыльхуэкъми езыхэми я насыпщ. Уи гуащІэр, уи зэфІэкІыр сабийхэмрэ уи благъэ-Іыхьлыхэмрэ я мызакъуэу, къэралми къыщилъытэн и деж, ар зэрыґухэхъуэм шэч хэлъхьым. Апхуэдэу иджыблагъэ «Анэм и щІыхь» медалыр, КъБР-м и Іэтащхьэ КІуэкІуэ Казбек и унафэкІэ, къыхуагъэфэщащ Лэскэн районым хьыхьэ Урыху (Къуґуэлъкъуэй) кьуажэм щыпсэу Хьэнэ Марие.

АР АРҐУДАН къуажэм, жьлэм пщІэ щызэІэ Шагъырхэ Мулидрэ Лолэрэ я унагъуэм къыщалъхьащ. Нэхъыжьыр щагъэлъапІэ, нэхъыщІэм щеущий, пэжыґъэмрэ щІыхуґъэмрэ щагъэнэхъапІэ унагъуэ дахэм, адэ-анэм я лъаґуныґъэм зыхагъэпскІыхьу, биних къыщыхъуащ. Уафэр пшэнщэ зэрымыхъум ещхьу, Шагъырхэ я унагъуэми гуауэм къыпикІухьакъым: пасэу дунейм ехьжащ я щІалэ Анзор, зэман дэкІри анэри яІащІэкІащ. Иджыпсту хъыджэбзипліРэ (Заремэ, Замирэ, ФатІимэ, Марие) зы щІалэрэ (Заур) я адэм и жьауэм щІэтщ, Тхьэм къэдґэкъащхьэщигъэт.

«МафІэм уезґъэсакъым, псым уезґъэхьакъым» псалъэхэр есэжа щІыкІэу бзыльхуґъэм я сабийхэм жраІэ хабзэщ. ЩІэблэр погуфІыкІри йожьэж апхуэдэхэм и деж, тІэкІу нэхъыжь е анэ ухъуа иужьиц а псалъэхэм купщІэшхуэ зэраІэр щызыхэпщІэр. Сыт хуэдиз къалэн хуей сабийр, и ныбэ умыґъэнэкъуэным щґъэжьауэ, и щхьэ кьыхъуэкІыхьу уи гур зэрыпичым деж щыщІэкІыжу?! Анэ лъаґуныґъэм нэхъ гуащІэрэ анэгум нэхъ кьаБзэрэ дунейм тету фІэщущІыґуейщ. Апхуэдэ пэсэ кьабзэу хьыджэбзитху епІ, ґъащІэм и ґъэзґу захуэм ахэр зэрыґригъэувэным йолІалІэ Марие. И закъуэу. Илъэс 21-кІэ зэдзпсэуауэ абы и щхьэґъуэсэ Іэниуар 2018 гъэм зэуззэпсэу дунейм екьжащ. Къуажэдэсхэм цІыхуфІу, хьэлэну, гу пщІанэу яґу кьинащ зи бынитхум я гуфІэґъуэ илъаґуну кьызыхуимыуха щІалэ хъарзынэр. И щхьэґъуэсэ зэращІымыґъужрэ нэхъ гумащІэж хъуами ярейщ Марие, сыту зыпІэмэ ар анэ къудейкъым, адэм и къалэн куэди и пщэ дилъхьэн хуей мэхъу, хьыджэбзхэм ныбжьэґъу яхуэмыхъууэн къанэркъым. Марие и пщэрылъ псом пылъхьэнэзу зэрыпэлъэщІыр жьыслэкІэ пцІыупс сыхъунукъым, и дуней тетыкІэ зыщІэхэр абы щыхьэт техъуэфынущ. Зэи пльагъэнукъым ар къэґубжьау

● Юбилей

Псалъэр Налшыкщ!

УФ-м и Журналистхэм я зэгухьэныгъэм хэт, КъБР-м щIыхь зиIэ и журналист, зи IэщIагъэм хуэIэижь, зи радионэтынхэр куэдым фIыуэ ялъагъу Мыз Майе и ныбжьыр дыгъэгъазэм и 15-м илъэс бжыгъэ дахэ ирокъу.

МыЗ (Сыжажэ) Майе Бахъсэн районым хыхьэ Зеикъуэ къуажэм къыщалъхуащ. Абы и адэ Сыжажэ Талий ящыщщ жьлэм нэхъ пщIэ щызиIахэм. Хэку зауэшхуэми лэжьыгъэми я ветерану, лэжьакIуэжьу, Зеикъуэ колхозым и пхъэщхьэмыщхьэ жыг хадэр IэщIэлъу хъерышхуэ колхозым кьахуихьу лэжьащ, хуабжьу цIыху жумарту зеикъуэдсхэм ар ягу кьинэжащ. Абы хуэдэ цIыху игугъэлъыхъуэнт, куэд къимыгъэщIами, и цIэфI дунейм кьыгринащ.

1974 гъэм БкБКъУ-р кьиуха нэужь, Майе ятIэщIыкIэ и зэфIэкI щеплъыжащ егъэджакIуэ, библиотекэм и лэжьакIуэ IэнатIэхэм. 1977 гъэм радиом и диктору лэжьэн щIидзащ. Абы лъандэрэ илъэс 40-м щIигъуами, ар диктор, редактор, нэтынхэр езыгъэкIуэкI лэжьыгъэхэм нобэр кьыздэсым хуэпэжщ. Мы зэманым Къэбэрдей-Балъкъэрым и радиом и хъыбарегъащIэ редакцэм и редакторщ икIи категорие нэхъыщхьэ зиIэ и дикторщ, нэтынхэр ирегъэкIуэкI.

Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэухэм фIы дыдэу ялъагъу Майе и макъыр. ЦIыхум и IэщIагъэм фIыуэ хищIыкIмэ, хуэпэжмэ, абы нэхъ насыпыр щыIэкъым. Апхуэдэ насыпыр Майе зыхещIэ. Радио едаIуэхэм ар фIыуэ къэзымыльагъурэ къэзымыцIыхуэр яхэту къыщIэкIынкъым.

Лэжьыгъэм теухуауэ ар гумызагъащ, жэуаплиныгъэ ин зыхэлъщ. И лажьэгъуэхэм зэрыжаIэмкIэ, Майе хьэл-щэн екIу, гъэсэныгъэ дахэ хэлъщ, цIыху Iэдэбщ. А цIыху жаным и дуней тетыкIэр я щапхъэщ а Iэнатlэм пэрыт щIалэгъуалэм. Лэжьэгъури, ныбжьэгъури,Iыхьлы-благъэри ирогушхуэ Майе.

- Нэхъ ипэIуэкIэ хъыбарыщIэхэр эфир занщIэу щекIуэкIым, зы медан Майе теплъэкIыжьыртэкъым, ятIэ итыр къыщIэкIмэ, езыр студиеи зэрыщIыхьэнум хуэхъэзыру бжэм и нэр кьыгримыхьиу пэплъэу. КъыкIэрыхуу е «си макъыр нобэ хъуркъым» щIыжиIэн щхьэусыгъуэ Майе къигъэхъуауэ тщIэжыркъым, - жеIэ КъБР-м щIыхь зиIэ и журналист Махуэлі Хъаджэт. - Радиом лэжьэн щIидзэрэ диктором и макъ шэщIар къыщIыкIэ, къедаIуэхэм я фIэщ хъурт дунейм псори зэрыщытэмэщыр. Мис апхуэдэ арэзынигъэ къинэжу Майе илъэс куэд лъандэрэ мы радиом щолажьэ.

Зи нэгур зэпымыуха бзыльхугъэ зэпIэзэрытыр гуп хьихьэкIи лъхьэкIыжьыкIи зыщIэщ, гушыIэ дахэ зыхэлъщ, унагъуэ дахэм я жьауэщ. Iэху зэIуимыбзэхэм сыт щыгъуи хэкIыпIэ къыхуэгъуэтыр. Майе нобэ иринасыпыфIэщ и къуэ Заурбэч – бинищ, ипхъу Залинэ бинитху къаззрыщIэхъуам. И щхьэгъусэ Мыз Мухьэмэд «ЦIыхубэм щIэныгъэ егъэзгъуэтыныкIэ УФ-м и отличник», «КъБР-м егъэджныгъэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ» щIэ лъапIэхэр къыхуагъэфэщат, филологие щIэныгъэхэм я кандидатт. ТIури зэхуэфащэ дыдэу зэрихьэлIат. Мухьэмэд пасэу дунейм ехыжами, Майе и бинитIми щIэныгъэ нэхъыщхьэ яригъэгъуэтащ. Аха́р фIыуэ ялъагъу лэжьыгъэм пэрытхащ, я адэ-анэр я щапхъэу мэпсэухэр. Дунейм зы адэ-ани тету къыщIэкIынкъым и щIэблэм я екъуIэнэгъэм щымыгуфIыкIрэ абы иримыгушхуэрэ. Майе дамэ кьытезыгъакIэ и къуэрылухпхъурылъхуэм мы зэманым Москваръ Налшыкрэ я еджапIэ нэхъыщхьэхэм щIэныгъэ щызрагъэгъуэт.

- Ялэ дыдэу радиом лэжьэн зэрыщыщIидзэрэ, Майе и макъ дахэм сыдиихьэхауэ содаIуэ. И макъ гуапэм иджыри зимыхъэужауэ и Iэнатlэм гурэ псэкIэ пэрытщ. Хуэфащэ дыдэу «КъБР-м щIыхь зиIэ и журналист» цIэ лъапIэр кьыфащауэ зэрехьэ, - жеIэ КъБР-м и цIыхубэ артист, Сабий творчествэмкIэ республикэ унэм и «Макъамэ» сабий пшынауэ ансамблым и художественнэ унафэщI, пшынауэ Iэзэ Къэдзэ Iэбубэчыр. – ИлъэсыщIэ дызыхуэкIуэм узыншэу техьэну, и щIэблэм я гуфIэгъуэ илъагъуу и лэжьыгъэм иджыри илъэс куэдкIэ пэрытыну сохъуэхъу Майе!

Радиом и лэжьыгъэм Мызыр хуэIэзэщ, а Iэнатlэм кьыхуигъэщIам хуэдэу. «Уи пщэдджыжь фIыуэ, Къэбэрдей-Балъкъэр» нэтыным хыхьэу абы эфир занщIэкIэ цIыху куэд къигъэпсэльащ, цIыхубзхэм папщIэ «Мэлычыпхъ» радиожурналыр иригъэкIуэкIащ. Мы зэманым и къалэн нэхъыщхьэр хъыбарыщIэхэр игъэхьэзырынращи, а Iэхэур Майе фIы дыдэу къэхъулIэ, адыгэбзэ я кьабзэкIэ къэхуокъащIэхэм республикэм исхэр дыщегъэгъуазэ. Майе зыпэмыльэщын къудамэ радиом иIэкъым. Къедаlуэхэм абы и нэтынхэр ягу зэрыдыхьэм и щIэхьэтщ псалъэ гуапэ куэд кьызэрыхатхар, усэ нэгъунэ зэрыхуэзхалъхьар.

- Дыззрыстудентрэ Майерэ сэрэ дызэрощIыху. Абы лъандэрэ зэман дэкIами, ар иджыри жанщ, кьабзэщ, псоми гу льитэу набдзэгубдзаплъэщ. Мы дениём цIыху дахэ къэтмэ, Майе абыхэм я щIидщщ. И теплъэм хуэдэу, абы и псэри дахэщ. ГъащIэм сыт щыгъуи щыгуфIыкI цIыхуу. Абы дапщэщи и гур лэжьыгъэм хуэхъабзэщ. ЖьпIэнурамэ, Майе и гъащIэр кьыгуэхьилIэ имыIэу радиом иригъащ. Ар кьыщIыкIэрыхуа е и лэжьыгъэр и пIалъэм щимыгъэзэщIа къэхъуауэ сщIэжьыркъым. Сыт щыгъуи и лэжьыгъэ Iэхэур и щхьэ Iэхэум ялэ изыгъэщIащ ар. Республикэм исхэм ящыщу ар здынэмысрэ къимыгъэпсальэрэ къэгъуэтыгъуейщ. Дэтхэнэ зыми бгъэдыхьэкIэ зырыз кьыхуегъуэтыф, мывэр кьыхуэмыгъэпсэльэну пIэрэ зэрыжьпIэну. Ар куэд и уасэщ. Гупым къызэрытхэтым и гугъу пщIымэ, ар щапхъэщ. Кьыпхуэмыдэтэну абы цIыхугъэшхуэ дыболъагъу. Дэтхэнэми бгъэдыхьэкIэ дахэ кьыхуегъуэтыф. Майе журналист гъуэзэджщ, пщIэ зыхуащI цIыхуу. Нэхъыщхьэращи, радиом едаIуэхэр зэпымыуэу абы и псалъэм, и нэтынхэм кьыпопIэ. Сэ сригушхуэ Майе и лэжьакIэмрэ и дуней тетыкIэмрэ. Тхьэм тхуигъэпсэу! - жеIэ радиом и адыгэ редакцэм и редактор нэхъыщхьэ Тэтрокъуэ Астемыр.

- Майе лъэпкъым кьызэрытхьыхьэр дигъэгушхуэу, дигъадахэу, нэмыс кьытхуиущIу, гу зыIулъмытэм лъыдигъатэу кьыддогъуэгурыкIуэ. Ар цIыхугъэшхуэ зыхьэлIащ, ди лъэпкъым и пщIэ къэзыIэжьа, еш зымыщIэ цIыхуу. И лэжьыгъэм и гугъу пщIымэ, цIыхуищым зэфIагъэкIыфынур абы и закъуэу илэжьыфынущ. ЦIыху щIепкъащ, нэхъыжьым пщIэ, нэмыс хуэзэщIащ, дыхуэарэзыщ, - жеIэ и пщыкъуэ, КъБР-м щIыхь зиIэ и журналист Мыз Ахьмэд.

Къэралым, республикэм и журналистикэм хуиущIа хэлъхьэныгъэфIэр къалъытэрэ, Майе къыхуагъэфэщащ УФ-ми КъБР-ми щэнхабзэм и лэжьакIуэхэм я профсоюзым я рескомым, СССР-м и Къэралтелерадиом, УФ-м щэнхабзэмрэ цIыхубэ коммуникацэхэмкIэ и министерствэм я щIыхь, фIыщIэ тхьылъэр. Абы и дежкIэ, дауи, кьрата дамыгъэ лъапIэхэм нэхъыр дауи, нэхъ лъапIэжщ къедаIуэхэм кьрагъэзэ дзыхьыр, и макъым кьызэрыхуэзэшыр.

Мыз Майе узынщагъэ быдэ иIэу иджыри илъэс куэдкIэ фIыуэ ялъагъу Iэнатlэм пэрытыну, гуфIэгъуэрэ дэрэжэгъуэрэ щымыщIэну ди гуапэщ.

ТЕКIУЖЬ Заретэ.

Гъусэ Залинэ Урысей пощтым Дзэлыкъуэ щIыналъэм хыхьэ Псынэдахэ къуажэм дэт и къудамэм и унафэщIщ. Илъэс къудейщ Iэнатlэм зэрыпэрыувэрэ дэкIар. ИтIанэми, лэжьыгъэм хэзэгъащ, мурад и куэдщ, и къалэнхэр фIыуэ егъэзащIэ. Си гуапэу фыщIызогъэгъуазэ абы ди упщIэхэм къарита жэуапхэм.

- Залинэ, узиунафэщI пощтым и лэжьыгъэм къытхутепсэльэныкIыт.

- Си Iэнатlэм сызэрыпэрыувэрэ куэд щIакъым. 2021 гъэм Псынэдахэ пощтым и пощтзэхьэу щыщIэздзащ. Абы и унафэщIыр IукIыжьын хуей хъуати, - сегъэуващ Псынэдахэрэ Бэтэкъуэ Iуэхутхьэбзэкъ къызэщIэзэыубыдэ пощтым и унафэщIу. Мыбы лэжьыгъэ щIэлъ жыпIэмэ, щIэльщ. Къуажэдэхэм я псэукIэр дэри зыгуэркIэ къыдэльытауэ си гугъэщ, дыщIыхьэ кIуапIэщ.

Уэздгъэм, газым, телефоным я уасэхэр, пхъэнкIий дэшыпщIэр, автомобиль къуэдыхэр, налог зэмылIэужьыгъуэхэр, кредитхэр – ахэр псори пощтым щызэфIокI. Абы нэмыщI щыIыхуэм зэхуэрагъэхь къэпшыпхэр, письмохэр ди деж щызэIэпахыну тынщщ. Дэфтэрхэмрэ ахъшэхэмрэ екъэлIа электрон Iэхэутхьэбзэхэри яхудощIа къуажэдэхэм. Худачыхэр зиIэ, пенсэхэр, сабий ахъшэхэр пощтзэхьэхэм унагъэщхьэрыкIыу ягъушыж. Ди деж Iэ щытрадзэ мэхъу республикэм кьыщIэкI газетхэм. А псом нэмыщI, къуажэдэхэм я лъэIукIэ пощтым кьыщызэдгъэпэщащ нэгъуэщI зы Iэхутхьэбзэ: зи узынщагъэм къимыхьэм, унэм кьыщIэмыкIыф жьыкIэфэкIэхэм зыхуеину хьэпшыпхэмрэ ерыскъыхэмрэ ди пощтзехьэхэм я унэм хуахьурэ иращэ.

Ауэ мыпхуэдэ зы Iэхугъуэ щIиIэщ. Иджыпсту къуажэхэм кьыщежьащ «курьер» жьхуаIэр. Языныкъуэ нэхъыжьхэм я пенсэхэр абыхэм я унэм ирагъэхьыж пщIэкIэ. Абы щыгъуэми, дэ яIэрыдгъэхьэжьфынутэкъэ пщIэ лей щIамащ?!

- КъуажитIми къалъысу пощтзехьэ дапщэ фиIэ?

-Ди пощтзехьитIыр, Уэзрокъуэхэ Залинэрэ Алинэрэ, я лэжьэкIэм арэзы сыкъещI. Махуэ къэс абыхэм километри 6 - 7 кьыщхьакIуэ. Арэзы сыкъащIынутэкъым, цIыхухэр пощт IэхуэкIэ зыхуэкI нэсу хуамыгъэзэу щытамэ. Бэтэхи Псынэдахи щыпсэухэр Хьэтхуэарэзыуэ си гугъэщ. IэхуэкIэ къыщIыхьэмэ, фIыщIэ кьытхуащI.

- «Адыгэ псалъэ» газетыр традзэныр дауэрэ щекIуэкIрэ фи деж?

- «Адыгэ псалъэ» газетыр ди деж щытезыдзэр нэхъыбэу ди нэхъыжьыфIхэрщ. Ди жагъуэ зэрыхъущи, къуажэм нэхъыжьу дэсыр машIэ мэхъу. Газет зэбгрыхыным теухуауэ ди деж Iэпэощхьэпо щыIэкъым. Къыщыкlуа махуэм ягуэшыж, уэзух кьешхми уэс кьесми – зыри ди щхьэусыгъэкъым.

- Адыгэ газетыр адыгэ унагъуэ хэзыт илъыныр хабзэфIт...

- Ар лъэпкъым, бзэм теухуауэ диIэ гуныкIуэгъуэхэм ехьэлIэжащ газетыр унагъуэ псоми зэрримыIыр. Нэхъыжьхэм газетыр яIэщIэлъэрэ нэхъыщIэ къадэгупльэкIэм ар щапхъэ яхуэхъуу, хъыбарыщIэхэм, тхыгъэ щIэщыгъуэхэм анэдэлъхубзэкIэ еджэу щытамэ, хэт и дежкIи нэхъыфIт. Иджьпсту интернетри утыку кьихьащи, я телефонхэм кьрыраГадзэуэрэ хьэбархэм кьоджэф. Ауэ ар пэхъуну си гугъэкъым Iэкlэ IэщIэлъу узыщIаджьыкIым. Ныбжьыщ Iэ куэдым адыгэбзэр фIыуэ ялъагъу, ауэ абыкIэ еджену яфIэгугъущ. Ар, дауи, нэхъыжьхэм я кIуаншагъэщ.

Ауэ дэри Iэхуншэу дыщысскъым. Iэ традзэну къыхуодджэ къэкIуалIэхэр, газетхэр щапхъэу ядогъэлъагъу. Сэ си WhatsAp-мкIэ цIыхухэм садогуашэ газетым и къыщIэтхыкIыгъуэ зэманым теухуа хъыбархэмкIэ. Газетхэм я сурэт дахэхэр статус жыхуэтIэм хуэдэу къытхэогъэувэ, фи газетым цыварэхьэзыр видео кIэщI цыкIухэри солъагъу – ахэри сэ къызэгъэсэбэп. Си гугъэщ дяпэкIэ адыгэбзэкIэ къыдэкI ди газет закъуэр унагъуэ нэхъыбэм ихьэныкIэ сэбэп сыхъуну. Абыкъэ силэ гудзэхэр нэхъри ин ещI си езыр адыгэбзэм сызэрыхуеджами.

- Сыт уи лэжьыгъэм утезыгъэгушхуэр?

- Сытрегъэгушхуэ ди нэхъыщхьэхэм я щытхъэ щIэхъыжьэ зэрызэхэсхьэм. Псынэдахэ поштыр хабжэ щIыналъэм щынэхъыфIхэм. ФIыщIэ сощI иджьблагъэ ди Iэхуэщ-пIэр дахэу, хуиту, къабзэу зэрытхуэзэрахьамкIэ. ХуабагъкIэ тэмэму къызэрагъэпэщащ, унащхьэр зэрахъэжащ, унэльащIэхэр зэрыпсэу я щIагъэрэмри, лэжьыгъэм теухуауэ мурадхэр зэрызыIэми.

ГУГЪУЭТ Заремэ.

Анэдэлъхубзэкlэ еджэу щытамэ...

● Ди псэлъэгъуэхэр

«Адыгэ псалъэ» газетыр ди деж щытезыдзэр нэхъыбэу ди нэхъыжьыфIхэрщ. Ди жагъуэ зэрыхъущи, къуажэм нэхъыжьу дэсыр машIэ мэхъу. Газет зэбгрыхыным теухуауэ ди деж Iэпэощхьэпо щыIэкъым. Къыщыкlуа махуэм ягуэшыж, уэзух кьешхми уэс кьесми – зыри ди щхьэусыгъэкъым.

Адыгэ газетыр адыгэ унагъуэ хэзыт илъыныр хабзэфIт...

- Ар лъэпкъым, бзэм теухуауэ диIэ гуныкIуэгъуэхэм ехьэлIэжащ газетыр унагъуэ псоми зэрримыIыр. Нэхъыжьхэм газетыр яIэщIэлъэрэ нэхъыщIэ къадэгупльэкIэм ар щапхъэ яхуэхъуу, хъыбарыщIэхэм, тхыгъэ щIэщыгъуэхэм анэдэлъхубзэкIэ еджэу щытамэ, хэт и дежкIи нэхъыфIт. Иджьпсту интернетри утыку кьихьащи, я телефонхэм кьрыраГадзэуэрэ хьэбархэм кьоджэф. Ауэ ар пэхъуну си гугъэкъым Iэкlэ IэщIэлъу узыщIаджьыкIым. Ныбжьыщ Iэ куэдым адыгэбзэр фIыуэ ялъагъу, ауэ абыкIэ еджену яфIэгугъущ. Ар, дауи, нэхъыжьхэм я кIуаншагъэщ.

- Адыгэ псалъэ» газетыр традзэныр дауэрэ щекIуэкIрэ фи деж?

- «Адыгэ псалъэ» газетыр ди деж щытезыдзэр нэхъыбэу ди нэхъыжьыфIхэрщ. Ди жагъуэ зэрыхъущи, къуажэм нэхъыжьу дэсыр машIэ мэхъу. Газет зэбгрыхыным теухуауэ ди деж Iэпэощхьэпо щыIэкъым. Къыщыкlуа махуэм ягуэшыж, уэзух кьешхми уэс кьесми – зыри ди щхьэусыгъэкъым.

- Адыгэ газетыр адыгэ унагъуэ хэзыт илъыныр хабзэфIт...

- Ар лъэпкъым, бзэм теухуауэ диIэ гуныкIуэгъуэхэм ехьэлIэжащ газетыр унагъуэ псоми зэрримыIыр. Нэхъыжьхэм газетыр яIэщIэлъэрэ нэхъыщIэ къадэгупльэкIэм ар щапхъэ яхуэхъуу, хъыбарыщIэхэм, тхыгъэ щIэщыгъуэхэм анэдэлъхубзэкIэ еджэу щытамэ, хэт и дежкIи нэхъыфIт. Иджьпсту интернетри утыку кьихьащи, я телефонхэм кьрыраГадзэуэрэ хьэбархэм кьоджэф. Ауэ ар пэхъуну си гугъэкъым Iэкlэ IэщIэлъу узыщIаджьыкIым. Ныбжьыщ Iэ куэдым адыгэбзэр фIыуэ ялъагъу, ауэ абыкIэ еджену яфIэгугъущ. Ар, дауи, нэхъыжьхэм я кIуаншагъэщ.

Ауэ дэри Iэхуншэу дыщысскъым. Iэ традзэну къыхуодджэ къэкIуалIэхэр, газетхэр щапхъэу ядогъэлъагъу. Сэ си WhatsAp-мкIэ цIыхухэм садогуашэ газетым и къыщIэтхыкIыгъуэ зэманым теухуа хъыбархэмкIэ. Газетхэм я сурэт дахэхэр статус жыхуэтIэм хуэдэу къытхэогъэувэ, фи газетым цыварэхьэзыр видео кIэщI цыкIухэри солъагъу – ахэри сэ къызэгъэсэбэп. Си гугъэщ дяпэкIэ адыгэбзэкIэ къыдэкI ди газет закъуэр унагъуэ нэхъыбэм ихьэныкIэ сэбэп сыхъуну. Абыкъэ силэ гудзэхэр нэхъри ин ещI си езыр адыгэбзэм сызэрыхуеджами.

- Сыт уи лэжьыгъэм утезыгъэгушхуэр?

- Сытрегъэгушхуэ ди нэхъыщхьэхэм я щытхъэ щIэхъыжьэ зэрызэхэсхьэм. Псынэдахэ поштыр хабжэ щIыналъэм щынэхъыфIхэм. ФIыщIэ сощI иджьблагъэ ди Iэхуэщ-пIэр дахэу, хуиту, къабзэу зэрытхуэзэрахьамкIэ. ХуабагъкIэ тэмэму къызэрагъэпэщащ, унащхьэр зэрахъэжащ, унэльащIэхэр зэрыпсэу я щIагъэрэмри, лэжьыгъэм теухуауэ мурадхэр зэрызыIэми.

ГУГЪУЭТ Заремэ.

● Волейбол

Къадир и фэеплъу

Урысей гвардием и управленэу КъБР-м щыIэм и офицерхэр хэтащ КъБР-м щIыIэ МВД-м и «Эльбрус» СОБР-м и унафэщIу щыта, полицэм и полковник Щоджэн Къадир Абдулэхь и къуэм и фэеплъу волейболымкIэ зэхьэзэхуэу ирагъэкIуэкIынур къыщыIэтуахьм.

НАПШЫК къалэм дэт еджапIэ нэхъыщхьэхэм я студентхэр зыхэта зэпеуэр къызэригъэпэщащ КъБР-м ЩIалэгъуалэм я Iуэхуэхмкlэ и министерствэм. Урысей гвардием и ветераным и фэеплъым пщIэ хуащIу къызэхуэсат абы къыдэлэжьаназр, щыналъэ министерствэхэмрэ ведомствэхэмрэ къикIахэр.

- Дэ пщIэ худощI ди лIыхъужьым - Щоджэн Къадир Абдулэхь и къуэм, и лэжьыгъэм фIыуэ хищIыкIыу, щхьэмыгъазэу зи кьалэнхэр зыгъэзэщIам. Ар хьэзыгъ зыкъыщIигъэкъуэну, зэи укьиригъэщIэхъунутэкъым, тщIигъуащ лIыгъэ хэлъу, цIыху щIпкъэу икIи сыт щыгъуи ди гум илъынущ. Зэхьэзэхуэм хэт дэтхэнэми екъулIэныгъэ фиIэну, нэхъ лъэщыр текIуэну ди гуапэщ, - захуигъэзащ къызэхуэсахэм полицэм и майор Лыкъуэжь Маринэ.

Командих зыхэт зэхьэзэхуэр Iыхьлиплу гуэшауэ екIуэкIынущ. Республикэм и щалэгъуалэр хэкупсэу къэгъэтэджкIэ мурадкIэ Щоджэн Къадир и фэеплъ турнирыр илъэс къэс ирагъэкIуэкIыну унафэ ящIащ.

Щоджэн Къадир Абдулэхь и куэр СОБР-м щылэжьащ ар къыщызэрагъэпэща 1993 гъэм къыщыщIидзауэ, 2002 - 2019 гъэхэм абы и унафэщIу щытащ. Къалэныр щрихьэкIа илъэсхэм къыхуагъэфэщащ «ЛIыгъэм и орден», «Хэкум и пашхьэм щиIэ фIыщIэхэм папщIэ» орденым и медалым и I, II нагъыщIэр, «Хэкум и пашхьэм щиIэ фIыщIэхэм папщIэ» орденым и IV нагъыщIэр, «Хахуагъэм папщIэ», «Дзэм хэтхэм я зэныбжьэгъугъэм зэрыхуэпэжым папщIэ», «Къулыкъум щиIэ щIыхьым папщIэ», «Дзэ щIыхьым папщIэ» медалхэр, «Къулыкъум къызэрыщыхэжаныкIам папщIэ» медалым и I, II, III нагъыщхэр, КъБР-м и Iэтащхьэмрэ республикэм и Правительствэмрэ, Урысей МВД-м, КъБР-м щыIэ МВД-м я щIыхь тхылъхэр. Абы къыфащащ «Дагъыстан республикэм щIыхь зиIэ и щIэри».

УАРДЭ Женя.

● Футбол

Бахъсэн щIыналъэр нэхъ хуэхьэзырт

Ди республикэм футболымкIэ и гуп нэхъыщхьэм и щIымахуэ чемпионатым и етIуанэ джэгугъуэр щэбэтымрэ тхьэмахуэмрэ зэхэтащ. Абы иужькIэ нэрылъагъуэ зэхьэзэхуэм бжыпэр щауфыдащ Бахъсэн районым и командхэм.

ГъЭМАХУЭ зэпеуэм текIуэныгъэр къыщызыхьа, нэгъабэрей щIымахуэ чемпионатым «Тэрчым» фIэкIа зыри зи яIэ изымыгъэща Бахъсэн и «Автозапчасть»-р пэщIэдзэ зэIуцIтIми бжыгъэшхуэкIэ щытекIуащ. Иджы ар 3:0-у ефIэкIащ Налшык и «Локомотив»-м.

ЕтIуанэ джэгугъуэми щытекIуащ Зеикъуэ и «Шагъдийр». Шэджэм ЕтIуанэ къуажэм къикIахэм абы яхудигъэкIа топитхум и жэуапу хъэщIэхэм къратыжар зы закъэщ.

Зэхьэзэхуэм бжыпэр щызыубыда «Автозапчасть»-мрэ «Шагъдиймрэ» ерыщу кIэлъоIэ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым и студентхэр бжыгъэшхуэкIэ хэзыгъэщIа «ХьэтIохъущыкъуейр». Апхуэдизу дыдэ очко – плIырплI – иIэщ «Ислъэмеймрэ» «Бабугент»-мрэ.

КIэух увыпIэхэм къыщыхутащ пэщIэдзэ зэIуцIтIри зыфIахьа «КъБКъУ»-мрэ иджыри къэс зэхьэзэхуэм къыхэмыхьа «Мурбек-ФШ»-мрэ. Иужьыр республикэм и адрыщIкIэ зэпеуэ зэмылIэужьыгъуэхэм иджьпсту щыхэтщи зэкIэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и щIымахуэ чемпионатым кьрихьэлIэрыкъым. БлигъэкIа джэгуГъуэхэр мыгувэу иригъэкъужьну ар хуит ящIащ.

ЩIыIа адрей зэIуцIэхэм къахэгъэщхьэхухкIыпхъэщ чемпионыгъэр зыIэщIэль «Тэрчыр» «ГорИС»-м зэрыпэмылъэщар икIи очкоитI занщIэу фIэкIуэдауэ зэпеуэм зэрыхьихьэр. Ялэ джэгуГъуэр джьлахьстэнейдэсхэм благъэкIащ, «Мурбек-ФШ»-м Iущ1эн хуеяти.

Топ куэдкIэ зэхъуэжауэ, ауэ текIуэныгъэр зыми Iэрымыхьауэ зэбгъэдэкIыжащ Къэрэгъэш и «Иналымрэ» Налшык и «Спартак-Д»-мрэ. Апхуэдэ дыдэу ящIащ Алтуд и «Искра»-мрэ «ИслъэмеймрэI».

«Бабугент»-м хуабжьу гугъу зригъэхьын хуей къуажэм дэсу, Псыгуэнсу къуажэм икIахэр хагъэщIэн папщIэ. Абыхэм я зэщхьэщIыкIыныгъэр зы топ закъуэщ.

Адэкlэ фыщыдогъэгъуазэ Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкIэ и гуп нэхъыщхьэм и щIымахуэ чемпионатым и етIуанэ джэгуГъуэм кърикIуэ бжыгъэхэм псоми. Мис ахэр: **«Автозапчасть»** (Бахъсэн) – **«Локомотив»** (Налшык) – **3:0**, **«Тэрч»** (Тэрч) – **«ГорИС»** (Налшык) - **1:1**, **«Инал»** (Къэрэгъэш) - **«Спартак-Д»** (Налшык) - **3:3**, **«КъБКъУ»** (Налшык) - **«ХьэтIохъущыкъуей»** (ХьэтIохъущыкъуей) – **0:3**, **«Бабугент»** (Бабугент) - **«Псыгуэнсу»** (Псыгуэнсу) - **2:1**, **«Шагъдий»** (Зеикъуэ) – **«Шэджэм-2»** (ШэджэмЕтIуанэ) – **5:1**, **«Искра»** (Алтуд) – **«Ислъэмей»** (Ислъэмей) – **1:1**. Нэхъ иужьыIуэкIэ ягъэIэпхъуащ **«МАХ»** (Малкэ) – **«Мурбек-ФШ»** (Налшык) зэIуцIэр.

КъыкIэтыкIуэ джэгуГъуэр дызыхуэзкIуэ щэбэтымрэ тхьэмахуэмрэ зэхэтынущ. А махуэхэм зэIуцIэнущ: *дыгъэгъазэм и 17-м* - «Ислъэмей» - «Спартак-Д», «Автозапчасть» - «Бабугент», «Искра» - «Мурбек-ФШ», «Тэрч» - «Локомотив»; *дыгъэгъазэм и 18-м* - «Инал» - «Шэджэм-2», «КъБКъУ» - «Псыгуэнсу», «МАХ» – «ГорИС», «Шагъдий» - «ХьэтIохъущыкъуей» командхэр.

ХЬЭТАУ Ислъам.
Сурэтыр **Уэлджыр Артур** *трихащ.*

Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкIэ и гуп нэхъыщхьэм и щIымахуэ чемпионатыр зэрекIуэкIыр

Командхэр	Дж.	Къ.	З.	ФI.	Т.	О.
1. «Автозапчасть»	**2**	**2**	**0**	**0**	**8-2**	**6**
2. «Шагъдий»	**2**	**2**	**0**	**0**	**7-2**	**6**
3. «ХьэтIохъущыкъуей»	**2**	**1**	**1**	**0**	**4-1**	**4**
4. «Ислъэмей»	2	1	1	0	5-3	4
5. «Бабугент»	2	1	1	0	3-2	4
6. «Шэджэм-2»	2	1	0	1	4-6	3
7. «Искра»	2	0	2	0	2-2	2
8. «Тэрч»	1	0	1	0	1-1	1
9. «МАХ»	1	0	1	0	0-0	1
10. «Спартак-Д»	2	0	1	1	4-5	1
11. «Псыгуэнсу»	2	0	1	1	1-2	1
12. «Инал»	2	0	1	1	4-6	1
13. «ГорИС»	2	0	0	1	3-6	1
14. «Локомотив»	2	0	0	1	0-3	1
15. «Мурбек-ФШ»	**0**	**0**	**0**	**0**	**0-0**	**0**
16. «КъБКъУ»	**2**	**0**	**0**	**2**	**1-6**	**0**

● УФСБ-м къет

Мылъкуншэ хъуным хуигъэкIуащ

Урысей ФСБ-м и управленэу КъБР-м щыIэм, КъБР-м щыIэ МВД-м я лэжьакIуэхэм экономикэм пыщIа щIэпхъаджагъэхэм пощIэт Iэхуэхэр ирагъэкIыжу къызэпуадащ Петровхэ я цIэр зезыхьэ мэкъумэщ Iэхуэщ-IапIэм и лэжьакIуэу щытахэм я зым, ар банкротствэм хуэгъэкIуэным пыщIауэ зэрихьэ хабзэнщагъэр.

Бзаджащэм предприятэм сом мелуан 15-м щIигъу щыIэхэ зэрытелъым щыгъуазэмэ, ар ящIибзыщIащ колхоз правлением хэтхэм икIи ищIэу Iэзхуущ1апIэр мылькуншэ хъуным хуигъэкIуащ.

УФ-м и Следственнэ комитетым КъБР-м щиIэ управленэм и Прохладнэ район къудамэм уголовнэ Iэхуэ къиIэтащ, УФ-м и УК-м и 196-нэ статьям и 1-нэ Iыхьэм, 159-нэ статьям и 4-нэ Iыхьэм къыщыхьа щIэпхъаджагъэхэр илэжьауэ.

Хабзэм къызэрригъэувыжмкIэ, апхуэдэ щIэпхъаджагъэхэр зыIэжьар илъэси 6-кIэ ягъэтIысынкIэ мэхъу.

Редактор нэхъыщхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

Редколлегием хэтхэр:

ЖьэкIэмыхъу Маринэ *(унафэщI-редактор)*, **Ширдий Маринэ** *(унафэщI-редактор)*, **Къаншокъуэ Эллэ** *(жэуап зыхь секретарь)*, **Къардэн Маритэ, Къумахуэ Аслъэн, НэщIэпыджэ Замирэ, Чэрим Марианнэ, ЩхьэщIэмыщI Иэз.**

ТЕЛЕФОНХЭР:

редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19;

унафэщI-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33;

жэуап зыхь секретарым - 42-22-82;

секретариатым - 42-22-66.

КъыдэзыгъэкIхэмрэ редакцэмрэ я хэщIапIэр: 360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 5

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хутыныгъэр хъумэныкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ Iэхуэщ1апIэм ятхащ

ПИ № ТУ07-00117-м щIэту.

Индексыр П 5894
Тиражыр 1.748
Заказыр №2514

12+

Теддэз тхыгъэхэм къыщыхъа бжыгъэхэм, къыщIэта Iэхуэгугъуэхэм я пэжагъымкIэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iэхуэ елпъыкIэр зэтехуэ зэпыту щыткъым.

Газетыр Iэ тезыдзахэм яхуэхьынкIи пщэ дэльщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщIэныгъэхэмкIэ и управленэм.

Тел.: 76-01-28, 76-01-10

МЫ КЪЫДЭКIЫГЪУЭМ ЕЛЭЖЬАХЭЩ:

жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ **ДыщкI Соня**, *корректорхэу* **Нэужькоъуэ Заирэ** *(1, 4-нэ нап.)*, **Инэрокъуэ Аэзмэт** *(2, 3-нэ нап.)*, *корректорхэм я дэIэпыкъуэгъу,* **Елмэс ФатIимэ.**

Компьютерхэр I газетым и теплъэр ящIащ **Ныр Саидэ, Мэлбахъуэ Анжелэ.**

Сурэтхэм елэжьар **Бицу Жанэщ.**

**«Издательство «